

Multi és Jövő Szentföldi társas-
utasítása 1937 ápr. 13-án indul

A tartalomból:

Patai József: Szabad-e még ünnepelni szabadság ünnepét?
Mordecháj Ben-Jechezkeél: Elijáhu próféta serlege
Somlyó Zoltán: Szegény ember kenyere... (Vers) — Kiss
Arnold: Baltazár Dezső Emlékezete — Alexander Lewinsohn:
Pészach a Szaharában — A gyermek könyve — Dr. Róth
Emil: Baltazár és a liberalizmus — Munkácsi Ernő: A pármái
Palatina-könyvtár machzorja — Lakos András: A vén Liba-
non (Vers) — Bálint Rezső: Diener-Dénes Rudolf — Neu-
mann Endre (Jeruzsálem): A Biblia földjén (Vers) — A Multi
és Jövő és az ortodoxia — Csermely Gyula: A jámborfalvai
mácoh — Abádi Imre: Tavasz Palesztinában — Dr. Donáth
Gyula egy. tanár: Az egyetemi bizottság jelentése — Prof.
Pfeifer Ignác: A magyar zsidó Palesztina-munkája — Neville
Laski: Lord Melchett sürgönye dr. Patai Józsefhez — Füst
Milán: „Kosztolányi és a zsidóság” — Fazekas L. Pál: A zsidó
„külügyminiszter” — Humor a Hagadában — Pro Palesztina
közgyűlés — Prof. Weizmann levele — Barát Endre: Jajne
bácsi készül a szederre... — Fleischer Lipót: A zsidóságnak
még be nem töltött missziója — Gál István: Erdélyi levél —
Világ szemle — Új könyvek — A Multi és Jövő szentföldi tár-
sasutasítása — Tollhegyről — Zsidó humor — Krómka és
szemle — Harminchárom illusztráció és két műmelléklet

MULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ-IRODALMI-MŰVÉSZETI-TÁR-
SADALMI-ÉS-KRITIKAI-FOLYÓIRAT

SZERKESZTI-ÉS-KIADJA

DR. PATAI JÓZSEF

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST-WIEN-TEL-AVIV

MULT ÉS JÖVŐ SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
BUDAPEST, V., VADÁSZ-UTCA 11

Felelős szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF   Megjelenik minden hó elején   Telefonszám: 1 199 55   Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA

Előfizetési árak: egész évre: 24 Pengő, Romániában 900 Lei, Csehszlovákiában 160 Kc, Jugoszláviában 350 Dinár, Ausztriában 32 Schilling, Németországban 20 Márka, Amerikában 5 Dollár

RISTORANTE TAUBER

Abbázia egyetlen szigorú orth. kóser étterme. Szobák minden komforttal, teljes penzióval 25 lírától. Cliring fizetés

TELEFON: 376

Olesón és jól
vásárolhatunk

KLEIN ANTAL

divatárucikkek
nagyáruházában

Király-utca 49. (Budaörsi út felől a Nagymező-utca felé)

König sütődéje

VII., Dob-utca 33.   Telefon: 1-351-86

Készítményei: sütemény, caces, kalács, kétszersült
elismerten a legjobbak. Alkalmi megrendeléseket a
legpontosabban házhoz szállítok.

A MULT ÉS JÖVŐ KLISÉIT

KÖNIG KLISÉGYÁR

BUDAPEST, VII
Wesselényi-u. 54

BAYER SZÁLLITJA

Tábla- és tükörüveg nagykereskedés

IFJ. WEISS GYULA

Budapest, V., Vadász-utca 29

Telefon 1-101-14*

Ami a múltat legjobban árnyékolja

Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát

LITZMANN IRMA
Budapest, VI. ker.,
Király-utca 18. sz.

Bekötési táblák

és tartalomjegyzék a Mult és Jövő 1936.
évfolyamához kapható a kiadóhivatalban:

V., Vadász-utca 11. sz.

Ára 2.50 pengő

Fűzőt, gumiharisnyát, gumi fűzőt vásároljon bizalommal a Hungária üzleteiben

Akácfa-utca 2
Váci-utca 10
Kossuth Lajos-u. 5
Nagymező-utca 10
Üllői-út 40
Alkotás-utca 1/a
Krisztina-ter 3
Ujpest, Árpád-út 67
Kispest, Üllői-út 110

Sirkövek Budán, Margittánál

I., Torbágyi-út 2. szám
59-es villamos végállomás
a Farkasréti zsidó temető mellett
Telefon: Aut. 1-572-59

Diener-Dénes Rudolf: Falu

Diener-Dénes Rudolf: Tavasz

A Mult és Jövő 1937 márciusi műmelléklete

Széderesti jelenet a XIII. századból való vatikáni machzorból

Középkori „medaillon“ figura vatikáni machzorból

Tóra-olvasás vatikáni machzorból

Középkori zsidó fej vatikáni machzorból

Széderesti jelenet a szerajevói hagadából

Tóra-kivétel 13. századbeli vatikáni machzorból

Munkácsi Ernő most megjelenő „Miniatürművészet Itália könyvtáiraiban“ című könyvéből

MULT ÉS JÖVŐ

* ZSIDÓ MUVÉSZETI, IRODALMI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI HAVI FOLYÓIRAT *
SZERKESZTI: DR PATAI JÓZSEF * XXVII. ÉVFOLYAM, 1937 MÁRCIUS

PATAI JÓZSEF: SZABAD-E MEG ÜNNEPELNI SZABADSÁG ÜNNEPÉT?

Szabad-e még ünnepelni Szabadság ünnepét, amikor az egész földkerekség tele van fegyverek kovácsolásának jajgató hangjaival, hogy ember ellen törhessen és a legszomorúbb „ultima ratio” eszközeivel előkészítse az erőszak, az elnyomás, az eltiprás diadalát?

Szabad-e még ünnepelni Szabadság ünnepét, amikor az egész világ hideg nyugalommal szemléli, miként tart fogva páriasorsban egy hetvenmilliós hatalmas birodalom egy alig négyszázezer lélekre zsugorodott kis népcsoportot, hogy szadista játékot űzzön megkínzásával, megnyomorításával, nem is macskagér, de tigris-egér harcban és az úgynevezett „civilizált emberiség” némán nézi, vagy hangosan hajbókol és ave Caesart kiabál a „győztes” felé?

Szabad-e még ünnepelni Szabadság ünnepét, amikor egy óriási országban, ahol a héber kultúra legterebélyesebb fája, legpompázatosabb kertje virágzott évszázadokon át, börtönbüntetés jár a Biblia olvasásáért és szibériai száműzetés Cionról való megemlékezésért?

Szabad-e még ünnepelni Szabadság ünnepét, mikor három millió zsidó ember testi és lelki nyomorba taszítva senyved lengyel városokban, ahová királyi hívással híva vándoroltak be, ahol őseik anyai nemzedéke élt és dolgozott, iparokat alapított és kereskedelmet tanított és most részvét és segítség helyett „evakuálás”, kiürítés lett a jelszó, mert „főlölegessé” váltak, főlöleges teherré, amelyet az uralkodó többség kidob magából irgalmatlanul? „Kiürítés” — hogy elfoglalhassák megüresedett helyeiket.

Szabad-e még Szabadság ünnepét ünnepelni, amikor az Izrael népére adott ősi áldás, hogy ivadéka hasonlatos lesz a homokhoz a tenger partján, úgy teljesedett, hogy futóhomok lett, amelyet, Mussolini szavaival, ide-oda sodor-seper a szél és ha olykor elborít egy-egy helyen sziklákat, maga sziklává sehol se keményedik, hanem hordozza az örök nomád nép tragikus átkát?

Szabad-e még ünnepelni Szabadság ünnepét, amikor az örök bolygók előtt egymásután zárják be kapuikat a világ népei, a „művelt Európa” kontinen-

sén és túl a tengereken, Amerika, Ázsia, Afrika végtelen területein és ha új üres világrészt fedezne fel az emberi kutatás, talán akkor is az első teendő törvénytáblakészítés volna: „Zsidó, itt nincs számodra hely!”

Szabad-e még ünnepelni Szabadság ünnepét, amikor a gyűlölet úrrá lett a tudomány csarnokaiban is, és a hajdan szabadságideálok rajongó márciusi ifjúsága az eltiprás jelszavainak hirdetője, a megalázás módszerének zászlóhordozója és a legnagyobb hősiességnek tekinti, ha a zászlórúddal megrugdoshatja tanulni menő társait, avatásra készülő kollégáit és ünnepre hívott hozzátartozóikat?

És szabad-e még ünnepelni Szabadság ünnepét nekünk, zsidóknak akár befelé is, amikor a külvilág diktatúrák divatját a magunk belső ügyeiben is alkalmazni próbáljuk és mint elnyomott kisebbség elnyomjuk saját kisebbségeinket, a szabad vélemény, a más meggyőződés megnyilvánulását és hazugsággá válik a pészachi Hagada felhívása is „*Kol dichfin jészé vejeechol*”, hogy „aki éhes, jöjjön és egyék”, mert a száraz pászkanak is szolgálalkúség az ára és a keserű gyökérért keserves megalázkodást követelünk?

És szabad-e még várunk Szabadság ünnepét jövőre, „Pészach leatid”, mikor minden zsidó multat megtagadunk, zsidó értékeket fitymálunk, szellemiség helyén felfuvalkodott anyagiság terpeszkedik és gúnyos grimasz kíséri a Széderestét befejező évezredes vigasztaló verset is, hogy „Jövő évre Jeruzsálemben!?”

*

S mégis: mindezeknek a fájdalmas kérdéseknek a felvetése, melyekben egy akkord sincs a „Ma nistano” kedves ámulásának melanchóliájából, — hiábavaló ünneprontás volna, ha nem élne lelkünkben a rendületlen hit, hogy a sötét felhők, melyek ma horizontunkat elhomályosítják, a Történelem múló jelenségei csupán, melyek mögött ott ragyog a pészachi prófécia a megváltó örök Emberről, aki

„*végül megvalósítja a látomást és futnak előre az árnyékok mindenfelől és fölemelkedik és fölmagasztosul és fölegyenesíti a megalázottat, népeket tanít és ígét hirdet nagy nemzeteknek és kitarja karjait s kiált: az Úrnak hangja ez!!*”

MORDECHÁJ BEN-JECHEZKEÉL: ÉLIJÁHU PRÓFÉTA SERLEGE

Egy kis városkában élt egy gazdag kereskedő. Isten megáldotta javakkal és ő betartotta a parancsolatokat, együtt imádkozott a községgel és naponta tanult egy darabot a Tórából. Becsületes és igaz férfiú volt. Derék asszonyt talált magának feleségül, aki mindig segítette a szegényeken és kinek a háza nyitva állott a szükölködők számára. Szombaton és ünnepnapokon a ház tele volt vendégekkel és az asszony boldogan foglalkozott velük, kínálta őket étellel, itallal, mert szívesen és két kézzel adott.

A kereskedő és felesége nagyon szerették a szép edényeket. Különösen az asszony lelte kedvét régi és értékes kegszerekben, minden ünnepen más edényekkel díszítették fel a házat és az asztalt, hogy az Ūrnak kedve teljék benne. De a legcsodálatosabb szépségű edények Pészach ünnepén kerültek az asztalra; régi ezüst gyertyatartó és szédertál, arany evőeszközök, kristálypoharak és közöttük egy nagy serleg Élijáhu próféta tiszteletére.

Így éltek ők ketten békében és nyugalomban, jólétben és tiszteletben, örvendve és örömet okozva. De semmi sem állandó a világban és az ő szerencsájüknék is vége szakadt. A férfi hiába dolgozott pihenést nem ismerve, semmi sem sikerült neki, elvesztette vagyonát és kénytelen volt egymásután eladogatni edényeit, melyeket annyira szeretett. Csak egy darabtól nem tudott megválni, sem ő, sem a felesége: Élijáhu próféta serlegétől.

Elmult a nyár, beköszöntött a tavasz, közeledett Pészach ünnepe és a ház üres volt. Az utolsó napokban sem kaptak semmi segítséget. Eljött Pészach előnapja — nem volt a házban semmi kovászos, de nem volt pászka sem, hiányzott a bor is, és az ünnepi ételek mind. És az asszony megkérdezte férjét: „Mit tegyünk? Nemsokára itt

Jelenet pészachi spanyol machzorból, XIII. század

az imádkozás ideje!“ — „Ugyan, minek kérdezel — felelt a férfi — hiszen megvan még Élijáhu serlege, menj, add el, bizonyosan kapunk érte annyit, hogy felkészülhetünk az ünnepre!“ Az asszony nagyon elszomorodott erre a beszédre és sírva ment ki a szobából. A férfi utána sietett és vigasztalta, mondván, nem akart rosszat, tudja, hogy mennyire kedves a feleségének ez a serleg, de hát mit lehet tenni? Minden Istentől van és az embernek nem szabad zugolódni. Sőt, még hálát kell adniok, hogy ez a serleg még megmaradt és most az árából felkészülhetnek Pészach ünnepére, amint az illik. De az asszony így szólt:

— Sohasem ellenkeztem veled, mindig megtettem, amit mondtál, de erre nem vagyok képes. Ez a serleg nem a mienk, hanem Élijáhu prófétáé. Mi csak vigyázunk rá. Nem szabad másra használnunk, mint arra, hogy Pészach ünnepén borral töltve asztalra állítsuk gazdája tiszteletére.

És a férfi fájdalommal és haraggal telve ment el hazulról és egyedül hagyta feleségét a serleggel.

És amint ott ült az asszony, egyszerre csak hangot hallott az előszoba felől, aztán kinyilt az ajtó és egy belépő idegen zsidó köszöntötte az asszonyt. Az asszony tiszteletteljesen köszönt vissza és megkérdezte, hogy mit óhajt.

— Vándorló utas vagyok — felelt az idegen — és senkit sem ismerek ebben a városban. Gondoltam, betérek az első utamba eső zsidó házba és megkérem a ház urát, engedje meg, hogy asztalánál ünnepeljem a Pészachot.

Az asszony felsóhajtott és így szólt:

— A férjem nincsen itthon és én nem tudok választ adni a kérésedre, uram. De ha hazatér és az útja sikerrel járt és mi magunk megünnepelhetjük a Pészachot, amint szoktuk minden évben, akkor téged is örömmel fogunk látni asztalunknál, mert régen hozzászoktunk, hogy vendégek is ünnepeljenek velünk.

Mikor ezt az utas meghallotta, így szólt:

— Hála Istennek, én gazdag vagyok és nem szorulok rá másokra.

Kivette a pénzeszacskóját, kinyitotta és így folytatta:

— Adok neked pénzt, készíts el mindent a lakomához és ha a férjed visszajön, mondd meg neki, hogy az imaházba mentem és kérem, várjon rám, ha kicsit késnek.

Az asszony meglepetésében nem tudta, mit csináljon, majd zavarában kinyújtotta a kezét és elfogadta a pénzt, amit az idegen odanyújtott neki, az pedig elment és az asszony egyedül maradt tíz aranypénzzel a kezében. Mikor felnézett és látta, hogy az idegen elment, elszégyelte magát, amiért elfogadta az ajándékot, hamar kiszaladt az utcára, hogy visszaadja a pénzt a gazdájának — de az már eltűnt. Az asszony visszatért a házba és így szólt magához: „Talán az Örökkévaló megkönyörült nyomoruságunkon és azért küldte ezt a vendéget, hogy megsegítsen minket. Nem szabad Istennel szembeszállni!“

Sietve felöltözött és ment, hogy megvegyen mindent az ünnepre, mert rövid a nap és még sok a munka, alig pár óra alatt kell megcsinálni azt, amire máskor napokig készült. És mire a férje hazajött, nem ismert rá a házára. Minden ragyogott, minden a helyén volt, pászka, bor, hús. És mikor az asszony meglátta férje arcán a csodálkozást, elmondott neki mindent és megkérte, hogy menjen az imaházba és ima után hozza magával a vendéget. A férj pedig hálát adott Istennek, hogy nem hagyta el őket.

Mikor lenyugodott a nap, a férj elment az imaházba, de a vendéget nem találta. Ekkor elment az összes többi helyekre, ahol még imádkoztak, de a vendéget sehol sem találta, hiába kérdezősködött, senki sem tudott róla semmit. Végigjárta az összes utcákat és tereket, benézett min-

den házba — de az idegent senki sem látta. Hazatért és így szólt a feleségéhez:

— Várjunk még egy órát, ne ülünk addig asztalhoz, amíg meg nem jön, hátha valami baja esett az uton.

Mikor a vendég még ezután sem érkezett meg, asztalhoz ültek és a férj elkezdte olvasni a Hagadát és annyira elmerült a bölcsék mondásaiban, hogy egészen elfelejtkezett arról, aki áldást hozott a házába. De a felesége nem tudott figyelni a szavára, mindig csak a vendégre gondolt, aki azt mondta, hogy velük együtt fog lakomázni és még mindig nem jött meg. És haragudott a férjére, mert az nyugodtan ült a helyén, pedig nincs itt a vendég, akinek mindent köszönhetnek. De nem szólt semmit, nehogy megzavarja az ünnep békéjét és örömét. Behozta az ételeket, amiket elkészített, leült és együtt evett a férjével és igyekezett elfelejteni a bánatát. A férfi pedig evett és ivott, aztán vidáman énekelni kezdett, hogy beteljesítse az „örvendezzel ünnepeiden“ parancsát. A lakoma végeztével elmondták az étkezés utáni imát, kiitták az előírt négy serleg közül a harmadikat és folytatták az imádkozást.

Ima közben a ház ura mély álomba merült. Ekkor hirtelen belépett a vendég.

— Áldott legyen, aki jön! — köszöntötte őt nagy örömmel az asszony.

És a vendég leült az asztal mellé, szembe Élijáhu próféta serlegével és mereven rászögezte szemét. Az asszony elmesélte neki, hogy a férje kereste őt az egész városban és csak akkor kezdték meg a lakomát nélküle, mikor már órákig vártak rá és látták, hogy nem jön. Ezután az asszony fel akarta kelteni férjét, de az nagyon mélyen aludt és igen sokáig kellett költögetni. És ime, mire az asszonynak sikerült felköltetni a férjét — a vendég eltűnt. A ház ura meghallgatta, hogy mit mesél felesége, de csak félig hitte el. Megmosta kezeit, aztán folytatta az ünnepi szertartást, dallal és énekkel, örömmel és ujjongással.

Mikor elmúlt az ünnep, a ház ura ismét kereskedni kezdett. Őt arany maradt még abból, amit a vendég feleségének adott és ezzel próbált ismét szerencsét. És utai sikerrel jártak, házába megint bőség köszöntött be, lassan-lassan minden visszatért a régi kerékvágásba, megint békében és jólétben éltek. Sok-sok év telt el így, míg el nem jött a férfi halálának órája. És az égi törvényszék kimondta róla az ítéletet: Jámbor és igaz ember volt, nincsenek bűnei. Kitárult előtte az Éden kertjének kapuja. Ő be akart lépni rajta, de ekkor egy férfi állott az útjába és nem engedte tovább menni. Megkérdezte a férfit:

— Miért zárod el előttem az utat?

— Mert azt mondtad feleségednek a szorultság órájában, hogy adja el Élijáhu serlegét és nem óvtad meg a próféta tiszteletét.

Ekkor térdre borult a férfiú előtt és bocsánatért könyörgött, de az nem mozdult el a helyéről. Hiába jajgatott, siránkozott — mintha egy kőszikla zárta volna el az útját.

Igy állott az Éden kertjének kapuján kívül, míg el nem jött feleségének is utolsó órája. Az ég angyalai dallal és énekkel fogadták az asszony lelkét és egyenesen felvittek az Éden kertjébe. A jámbor asszonyok már várták a kapuban, hogy a helyére vezessék, de amikor ő meglátta, hogy a férjét nem engedik be a kapun, így szólt:

— Vele voltam mindig, vele maradok most a rosszban is, nem megyek be nélküle.

És úgy is tett. Ott maradt a férjével két éven át, amíg csak meg nem jelent Élijáhu próféta serlege és meghocsájtott a rajta esett sérelemért és akkor mindketten bementek az Éden kertjébe. És a szent lelkek eljöttek a fogadásukra és elvezették őket a sátorba, ahol lakozni fognak a Megváltás napjáig.

—p. g.

Somlyó Zoltán: Szegény ember kenyere...

Terítve az asztal, a szemem rájamered:

mereven nézem rajt a barna kenyeret;

néhány fillérrel olcsóbb, mint a fehér

S mégis mily nehéz az útja, amíg a gyomorba ér...

Olcsóbb, — mondják, — de tudják-e, mi ez a szó?

Mit érez e szóra az izzadó arató?

S a szó, hogy: drágább, tudjátok-é, mit jelent,

ahol a gond ráncolja a szíveket: odalent?...

Nekem, a szegénynek, nincs olcsó s nincs drága sem!

Nékem csak a gyerek gyomra van üresen.

Nékem csak arravaló a kenyér, meg a pék,

hogy a gyermek, ha megjön az iskolából, egyék!...

S nem lehet sem oly olcsó, sem oly drága a falat,

hogy én éhezni hagyjam a lányomat, a fiamat!

Legalább kenyér legyen a szegény asztalán;

csak ne kelljen egy nap lopni érte talán...

Templomi jelenet a szerajevói hagadából

Kiss Arnold: Baltazár Dezső Emlékezete

Felolvasta a költő a Pro Palesztina Szövetség közgyűlésén a Herzl-teremben

Hirtelen elszállt: fény az éjszakában,
Mélyebb a sötét azóta köröttünk.
S a denevérek bátrabban kerengnek.
Elesett Ő, és kisiklott kezéből
Bajvívó kardja — s bibliás igéje,
Ki volt a Mester? és minékünk mink volt?
Hogy ilyen könnyel sikoltunk utána?
Tán idegen, ki szánakozott rajtunk,
Püspök-palástja ránkborult, ha szidtak,
És megbocsátott, ámde nem felejtett?
Tán kegy morzsáját dobta irgalomból
Achászvér utunk tövishullásába?
Rege volt élte, rege: sólyomlelke,
Óh hogy a mesék gyöngédszárnyú lepkék,
És meghalnak a zord való ködében,
Az óriások nem valók e földre,
Csupán a törpék maradnak megváltók,
Kis szent halászok, más vizét kavarják
Horoggal, nyíllal, zöld és kék kereszttel —
De Ő nagy fényben látta ama bölcsőt,
Mely szent volt Őelőtte és forrása hitének,
Hogy Mózes törvényében jotta meg nem másul
Hogy Betlehembben Jákob-álmot lásson:
Hogy égbetörő minden eszmény szálltán
Egyformán egy Úr áll a létra csúcsán,

Ki volt, akinek édes nyelve: hárfa,
S lett ember-jognak villám s mennydörgése,
Mely fejedelem, honnan szent Keletről,
Ahol a nap az éjszakát legyőzi?
Tán Jetró volt, ki máshitű pásztorral,
Mózesrel együtt vezet közös nyáját,
És elviszi a Hóreb hegyormához.
— Ti emlékeztek! — köztünk szórta gyöngyét,
Baltazár Dezső herolddá magaslott,
S a Mózes-igék úgy tüzeltek ajkán,
Mint paraszak szent, olthatlan kohóban,
„Múlhatlan gyöngyök: Izráél törvényi,
És széjjelszórni népek sohse tudták
Ez ékszerláda ezer diadémját“...
A szavad hallom: ajkad égő szikra,
Megismerted a prófétáink lelkét,
S úgy hirdeted: hitünknek palástselymén
A csillagoknak fénye elhalványul,
Vérbódulatból, faji versengésből
Minden időkre szóló testamentum;
Csak egy ember van, csak egy ember lesz örökké!

Ha Ción dala távol ifjak ajkán,
És ásóik és kapa-csengésükben
A szent réteknék üzenete csendült,
És Karmel-hegyi szőlővenyigékből
Egy szebb jövő illata kiáradt,
Úgy érezted: mi hajszolt népünk sorsát
Tanunak hívja Isten irgalmában,
Épül a sátor s kiragyog belőle
Torzított lényünk minden ős szépsége,
Világod előtt tanuságra áll majd:
Pálma és cédrus lelkünk virágzása,
És nem a csalán, amit reánk dobtak,

Baltazár szaván zsidó reménységek:
Mert szent hitünk — így hirdeté minékünk
A szikkadatlan korszok kútforrása,
Reméljete! csákánytok ne pihenjen!
Hűséges kezek el sohse fáradnak,
Míg meg nem épül szent Jeruzsálemtek:
Az emberiség Jeruzsálem vára!

Istenre valljuk! ez a Krisztus-püspök
Zsidóbb volt s hívebb annyi névzsidónál,
Ki mellét verve pódiumon ágál,
Vagy eloson, ha vihart vél szimatja.
Te tűzben laktál, szánó tekintettel
Néztél reánk, a posvány-gázolókra,
Akik gyűlöltek, tanítani mentél,
„Ne bántsátok a Jézus nemzetségét!“
S akik közülünk más oltárra vágytak,
Úgy kiáltottad: „ne legyetek gyávák,
Ti zsidók vagytok! dandárai vagytok
Az Isten-eszme vértesseregének,
Mely örök létre hivatott az égben,
Ezért szenvedni: nincs nagyobb dicsőség!“
És orgonáknak hangjától remegve,
Szívében pendült Dávid hegedűje,
„Erős várunk minékünk az Isten!“
Viharban mi a szíve köré gyűltünk,
Mint hívő gyermek villám-perrenésben
A bibliának nyitja föl a lapját,
S kik embert hinni, benne bizakodni,
Sok csalódásban rég elfelejtettek,
Reája néztek: biztos tűztoronyra,
Viharbanzúgó hullámüvöltésben,
A homlokára Isten-írás vésve,
A kezében a mese varázs-vessző,
Óh titkos jegy! hogy megnyilott előtte
A síró szívek minden szenvedése,

Óh hogy világfáklya tűnt alá a mélybe,
A debreceni sírnak temetőrögébe!
De éjszakából fehér sugár szökken,
Fehérből minden csillagragyogásnál,
E fénynek voltál hirnöke a földön,
És ez a fény sötétbe sohsem omlik,
Ez tündököl, ez csillámlik utunkon,
Tűnt nemzedékről új korokra szálló...
S most áhitattal, lábujjhegyen járunk,
A csöndes hantra, pihenőhelyedre,
Mit úgy becsültél, úgy szerettél híven,
Apáink földje: Erec Jisráélből,
Egy marék szent port viszünk lelkeinkben,
Aluvó fejed: balzsamának hintve,
S úgy sír a Kadis ajkainkon Érted,
Mikéntha drága kedvesünk zokogná,
Óh Baltazárunk! szellemed megáldott,
Mely szent szívedből világokat szentelt,
Óh Baltazárunk! áldott, áldott Isten,
Ki Téged adott s elvett tőlünk Téged,
Hogy áldjanak majd jövő nemzedékek,
És világítson emléked időtlen,
Szikrázzon, égjen, mint az örök csillag...

ALEXANDER LEWINSOHN: PÉSZACH A SZAHARÁBAN

A szaharai Omzav városában találkoztam egy öreg rabbival. Száz éven felüli embert láttam már sokat, de ilyen öreg még sohasem került az utamba. Az arca mintha agyagból lett volna kifaragva, végtelenül lassan mozgott és a szavát alig lehetett hallani. Rongyos szalmazsákon feküdt az imaházban. Mindenki csak „Chacham Slomo“-nak nevezte.

Megkérdeztem az öreget, hogy hány éves? Nem tudott pontosan válaszolni. Csak arra emlékezett, hogy abban az évben született meg az első fia, amikor az imaházat javították. Ez, egy felirat tanúsága szerint kilencvenkét évvel ezelőtt történt, tehát „Chacham Slomo“ legalább már százötven éves.

Pészach előző napon érkeztem a városba. Este, az ima befejezése után mindenki hazament, hogy szédert üljön. Olyan széderszokásokat, mint itt, sehol máshol nem láttam. Mikor hazaértünk a templomból, a ház véne botot vett a kezébe és elkezdett fel és alá járkalni a házban és közben így kiáltott: „Micrájimból jöttem és Jerusálajimba megyek!“ És valamennyien így feleltek neki: „Jövő évben Jerusálajimban!“ Ez tartott vagy öt percig. Ezután leültünk az alacsony asztal mellé. Az asztalon borral teli kancsó állott és egy nagy réztál, rajta három pászka, körülöttük „máror“, keserű fű és „Charószet“-keverék. Ezek körül álltak a poharak, a legtöbb agyagból és csak kettő üvegből.

A ház véne felemelte a tálat és miközben a Hagada bevezető szavait, „Köhó lachmó anjó (Ilyen a szegénység kenyere)“ mondotta, körüljárt vele, hogy ottani szokás szerint megérintse a tállal mindenkinek a fejét. Mögöttem állt meg először, hogy megtiszteljen, mert én is „Chacham“ vagyok.

Én persze az egész dologról nem tudtam semmit, és mikor fejemen éreztem a nagy terhet, ijedten felugrottam. Úgyhogy az egész tálat, a borospoharakkal együtt ráfordi-

tottam ünnepi ruhámra, mely egészen átnedvesedett. Ők ezt rossz előjelnek tekintették, mindannyian megijedtek és kiáltozni kezdtek. Láttam, hogy megzavartam az ünnepet és mindenfelől vad pillantások szegeződtek felém. Én azonban úgy tettem, mintha nem vettem volna semmit

Iniciálé a casanateusei hagadából, XIV. század

sem észre és azt mondtam: szándékosan csináltam az egészet, hogy eszükbe idézzem a Nádas-tenger meghasadását. Ez a megokolás megtetszett nekik, énekelni kezdtek: „És merítetek vizet örömmel a segítség forrásaiból“ — aztán ujra megtöltötték a poharakat.

A Hagadát öt perc alatt befejezték, és a lakomával is hamar végeztek. Az asztali áldás után elérkeztek az „Öntsd ki haragod“ mondatig, melynél szokás szerint kinyitják az ajtót. Láttam, hogy mindannyian félnek valamitől és haboznak. Mikor megkérdeztem ennek az okát, azt felelték, hogy Élijáhu prófétának nyitják ki az ajtót és attól félnek, hogy az, aki az ajtót kinyitja, talán bünt követett el és nem méltó rá, hogy fogadja őt, a prófétát és akkor Élijáhu megharagszik rá és az illető még ebben az évben meghal. Mondtam nekik, hogy bűn azt gondolni Élijáhu prófétáról, hogy ő szerencsétlenséget hoz az emberekre. Ellenkezőleg, hiszen ő a Szövetség és a Béke angyala, aki imádkozik Izraelért és aki ajtót nyit neki, azt bizonyára megáldja az Isten. Megkönnyebbüléssel fogadták a beszédemet és engem tiszteltek meg az ajtónyitással, de még a magyarázat ellenére is csodálkoztak, hogy örömmel és minden félelem nélkül megyek ajtót nyitni.

Reggel, mikor az imaházba mentünk, házigazdám odalépett „Chacham Slomo“-hoz és elmesélte neki, hogyan idéztem tegnap este emlékezetükbe a Nádas-tenger meghasadását, és azt is, hogy mit magyaráztam nekik Élijáhu prófétáról. Szavaim nagyon tetszettek az öreg „chacham“-nak. Az imádkozók hívtak, hogy látogassam meg őket, de házigazdám kijelentette, hogy még ha minden időmet látogatásokkal töltöm is, akkor sem tudok itt-tartózkodásom alatt az összes meghívásoknak eleget tenni.

Félünnepkor láttam meg csak valójában, hogy mennyire nehéz egy európainak alkalmazkodni ezekhez a szaharai babonás zsidókhöz.

Iniciálé a casanateusei hagadából, XIV. század

Így történt a dolog: A templomban elmesélték nekem, hogy az imaház tetejéről nagyon szép kilátás nyílik az egész városra. Felmentem a tetőre és csakugyan úgy volt, amint mondták, még a város körül elterülő falvakat is látni lehetett. De azt is megláttam, hogy a templom egyik falához alacsony, kőből való kerítés van építve, úgyhogy a fallal együtt kis udvart képez, és az udvar közepén egy könyv hever. Lementem a tetőről, átléptem a kerítésen és felvettem a könyvet. Akkor láttam csak, hogy az egy „Biblia“. Mikor kiléptem az udvarból, egy öreg zsidó haladt el mellettem. Mikor megpillantott, elkezdett futni hangosan kiabálva: „*Asmodáj, ördögök királya!*“ Nem tudtam, hogy miért kiabál és ezért nyugodtan be akartam menni a templomba a könyvvel együtt. De milyen nagy volt a csodálkozásom, mikor bezárták előttem a kaput és nem engedtek be! Odaléptem egy pár emberhez, hogy megkérdezzem ennek az okát, de mind menekültek előlem. Ez már napnyugtakor történt. Hazamentem, de az ajtó be volt zárva. Kopogásomra kijelentették, hogy én rossz szellem vagyok és nem lakhatok náluk tovább...

Elmentem másokhoz, de mindenkitől ugyanezt a választ kaptam. Sehul sem engedtek be a házba, végül is kénytelen voltam a szabad ég alatt háltni és egész éjszaka nem hagyott nyugodni a kíváncsiság, hogy mit vétettem?

Reggel megint szerettem volna bemenni a templomba, de nem engedték meg. Végül is engedélyt kaptam arra, hogy megállhassak imádkozni az ajtó mellett. Ima után mindenki hazament és senki sem törődött velem. Mit tegyek? Eszembe jutott, hogy még egy palesztinai rabbi tartózkodik a városban, elmentem hozzá és könnyes szemekkel kértem, kérdezze meg, hogy mit vétettem és tegyen valamit az érdekemben. A rabbi elment és összehívta az egész gyülekezetet, én pedig a templom mellett vártam rá.

Három óra tájban egyszerre csak felém tartottak a község előkelői és könnyes szemekkel kértek tőlem bocsánatot. Tudták, hogy tegnap óta nem ettem egy falatot sem és a karjaikon vittek be a házba, ahol a palesztinai rabbit vendégül látták. Ott már minden elő volt készítve a lakomához. Kértek, hogy üljek le és egyek. De én azt mondtam nekik, hogy nem eszem egy falatot sem, amíg nem magyarázzák meg, hogy miért szégyenítették meg ennyire. Erre elmondták a következőket:

Tizenöt évvel ezelőtt meghalt egy öregasszony, akit boszorkánynak tartottak. Halála után mindannyian meg voltak győződve arról, hogy a lelke az alvilágban bolyong. És minthogy néhányan azt állították, hogy látták, amint kijön a templom alatti szobából, úgy gondolták, hogy ott lakik. Ezért, hogy kárt ne tegyen a gyerekekben, körülkerítették azt a részt és nem is mertek oda menni még csoportosan sem. Mikor az öreg ember látta, hogy éppen ott kimászom a kerítésen, és nem tudta, hogy csak a könyvet felemelni mentem be oda, ijedtében szaladt és elmondta mindenkinek, hogy látott engem az udvarban és hogy bizonyosan rossz szellem vagyok én is. Ezért félték annyira tőlem és ezért nem engedett be senki sem a házába. De mint-hogy a palesztinai rabbi elmagyarázta nekik, hogy „a Tóra-tudásom ereje miatt nem félek gonosz szellemektől, sem attól a helytől“, belátták milyen nagy bünt követtek el, amikor éhezettek a szent ünnepnapon és ezért megint könnyes szemekkel kértek, hogy bocsássak meg nekik.

Én pedig megbocsátottam nekik azzal a feltétellel, hogy rögtön ünnep után le fogják rombolni a kerítést és ott, abban a szobában fogják Tórára tanítani a gyerekeket, akiket a Tan meg fog védeni minden ártó-rontó szellemtől. Megígérték, hogy így fognak cselekedni és örömmel fogtunk hozzá a lakomához.

— p. g. —

A GYERMEK KÖNYVE

A zsidó gyermekek könyve a „*Széfer Hajeled*“, az a díszeskötésű album, amely Jeruzsálemben, a Keren Kayemeth központjában fekszik. Ebben a könyvben gyűjti össze a KKL örök emlékül a világ minden tájáról származó zsidó gyerekek képét. Gyönyörű szimbóluma ez a könyv a zsidó nép életkedvének és életerejének, hogy nehéz élet-harcában továbbviszi a zsidó történelem örök láncolatát.

A Keren Kayemeth Leisrael földet szerez Palesztinában a zsidó nép közös, elidegeníthetetlen tulajdonául. Ezen a földön áll *Ben Semen* és *Kfár Jeládim*, a két gyermek-falu és még sok más zsidó telep, amely szeretettel ölelt magához több ezer németországi zsidó gyermeket. A KKL az elkövetkező években is folytatja ezt a tevékenységét a zsidó gyermek jövőjéért. Így teremtenek zsidó szülők a zsidó gyermekeknek új helyet a nap alatt, ha megörökítik nevüket a *Széfer Hajeled*-ben oly alkalommal, amelynek különös jelentősége van a gyermek életében: *születés, Barmicva* stb.

Ha ezek a gyermekek majd felnőtt korukban Erec Jisráelbe jönnek, fel fogják keresni a KKL házat és látni fogják a saját könyvüket: együvértartozásuk bizonyítékát. Ez az a mély lelki kapcsolat, amelyet a *Széfer Hajeled* a zsidó gyermeknek nyújt. Ezzel ajándékozzák meg a gyereket a szülők, nagyszülők és a zsidó gyermek barátai.

A Keren Kayemeth magyarországi irodája: Budapest, Andrássy út 67.

A KKL gyermekkönyve Jeruzsálemben

DR RÓTH EMIL: BALTAZÁR ÉS A LIBERALIZMUS

A PRO PALESZTINA BALTAZÁR-LIGETET ÜLTET A SZENTFÖLDÖN

Abban a tudatban emlékezünk e sorokban Baltazár Dezsőről, hogy iránta való kegyeletünket sem beszédekkel, sem írásokkal nem róhatjuk le eléggé.

Baltazár Dezső halálával kapcsolatban felvetődik a *vallási liberalizmusnak* kérdése. Felvetődik az a kérdés, melyet magával Baltazár püspökkel szemben nem egyszer saját felekezete részéről is felvetettek: elismerheti-e, védheti-e az egyik vallásnak papja a másik vallást? Nem jelent-e hitgyöngeséget, ha a pap, vagy hívő, aki hisz a maga hitének abszolút voltában, megvédi a másik felekezet híveit a türelmetlenség elől? *Nem nevezhető-e ez olyan bomlasztó liberalizmusnak, amely csak azért tudja a másikat megtűrni, mert talán a magáiban is gyengén áll? Nem büns-e az ilyen liberalizmus?*

Baltazár Dezsővel kapcsolatban súlyosbítja még a kérdést az a tény, hogy ő *nemcsak a humanizmus* nevében védte a zsidóságot. Nem azt mondta: a zsidó is ember, a zsidó is Isten teremtménye, tehát nem szabad üldözni! Ennél sokkal többet mondott. Azt mondta: a zsidóságnak, mint az ősi Izrael történelmi jogutódjának, olyan értéke van, mely gondozást és védelmet érdemel. Baltazár Dezső tehát *teljessé tette az emancipációt*. Az európai népek az emancipációban csak az embert fogadták el egyenrangúnak és nem a zsidó népet. Ő egy lépéssel tovább ment és emancipálta a maga vallása mellett a zsidóságot is. Elismerte a zsidóság értékét.

A felekezeti megértésnek és együttműködésnek példázására Lessing óta a három gyűrű történetét szokták elmondani. E mesének azonban fogyatékosága van, ahogyan Guttmann Mihály professzor erre rámutatott. A három gyűrű meséje szerint ugyanis mindegyik vallás, midőn azt mondja magáról, hogy az ő birtokában van az igaz gyűrű, az igaz hit, egyben azt is mondja, hogy a többieknek hamis gyűrűjük van. A mesének hibája tehát az, hogy egyáltalában felveti a kérdést, a választás lehetőségét, melyik hit az igazi, melyik hit a hamis? Sokkal jobb tehát hasonlatnak a gyermekeknek az igazi anyáról szóló vitája. A tudós egyszer két kisgyermeknek vitáját hallgatta meg, kik az anyjukról beszélgettek és vitatkoztak, kinek az anyja külön, kinek az anyja igazibb édesanyja? A vallások is így vitatkoznak: kinek az édesanyja, édes hite az igazibb? És a felelet rá: mindenkinek anyja igazi anya, mindenkinek a maga hite a legigazabb. Ha így tekintjük a vallások viszonyát, ha azt mondjuk, hogy mindenkinek külön, egyetlen igaz hite van, akkor már ki is kapcsoljuk a felekezetek versengését. A példázatot követve: minden hitnek külön őselményei, külön szentségei, külön hősei vannak s mind egyiknek a magáé a legigazibb, legszebb édesanyja.

Ez azt is jelenti, hogy Istenhez különböző utakon lehet eljutni.

Arra is megtanít bennünket a példázat, hogy hitet nem lehet cserélni, mint a gyűrűt, hogy az egyiket megútván, levetem és másikat veszek fel. Van ugyan néha az életben, hogy emberek találtak második édesanyját is, de ez ritkaság. A második leginkább mostoha szokott lenni. Nem cserélgethetjük hitünket, mert olyan az, mint az édesanyja.

A nagy különbségek, eltérések mellett, melyek partikulárisan elválasztanak bennünket egymástól, továbbá a kultusz, a szokások, az eltérő dogmák mellett, marad még az erkölcsnek, a humánumnak minden népet, vallást egybe-

fogó univerzális tágassága. Amennyire igaz, hogy nem szabad hasonlítani a kultusznak kérdéseit, a dogmákat, annyira igaz, hogy együtt tudunk dolgozni valamennyien az emberi felelősségérzés mindenkit egybefoglaló területén.

Megkérdezte egyszer egy nemzsidó Jósua ben Karchát: nektek is megvannak a ti ünnepeitek, nekünk is a miénk. Mikor ti örültök, nekünk nincs örömnepünk, midőn mi ünnepeünk, nálatok van köznap. Mikor örülünk mi mind együtt? Válaszolta nabbi Jósua: az áldásthozó eső idején, miként írva van a zsoltárokbán: (65. f. 13—14) „Csurognak a sivatag oázisai s a halmok vígsággal övezkednek, a legelők nyájakba öltözködnek, a völgyek gabonába burkolóznak, harsognak és énekelnek — és a következő mondat így folytatja: „Ujjongjatok Istennek, egész föld“ — nem a kohániták, leviták s nem Izrael ujjong az égnek áldásáért, juhok kövérjéért, hanem az ember. — Ez a mi feleletünk is. Így gondolta Baltazár Dezső is. A mi ünnepünk más, mint az ő ünnepük, de együtt örülünk a földnek, az égnek, az áldásnak. *Más a kultusz és elválaszt a dogma, de együtt várjuk a földnek gyümölcsét, az ország békéjét, az élet teljességét.*

Baltazár Dezső nagy példája megmutatta tehát gyakorlatban is, hogy a rosszul értelmezett, romboló, a hittel szemben közömbös liberalizmus mellett van egy *igazi vallási liberalizmus* is. Ez a liberalizmus jelenti a magunk fajtájának, magunk hitének szeretetét, de jelenti mellettünk élő testvérvallások életjogának elismerését. Az építő liberalizmus megőrzi a hit értékeit, de megköveteli, hogy a másik emberben az egyenlő értékű, szabad embert lássuk. Ettől a liberalizmustól nem kell óvni sem vallást, sem nemzetet. De nélküle nem lehet előbbre vinni sem nemzetnek, se vallásnak ügyét.

Erec Jisraelben már megkezdték annak a nagyszerű tervnek keresztülvitelét, hogy minden nemzsidó embernek emlékére, ki a zsidóság iránt megértéssel volt, erdőket ültessenek. Úgy érzem, hogy Baltazár Dezső bibliás lelkének emléke, a Szentföld iránt való rajongása megérdemelné, hogy a magyar zsidóság örök emléket állítson neki. Hirdessek a próféták földjének erdői permeteg harmatnak idején, zúgó keleti szélvészben, mikor ömlik a zápor bőséges áldása, hogy egy az Isten, egy az ember és mi mind testvérek vagyunk! Hirdesse a próféták földjén cédrusok erdeje, hogy élt valahol messze, a magyarok földjén egy cédrus-ember, aki elhozta magával bibliás igéknek szárnyán a cédrusok illatát!

*

A győri főrabbinak ezt az indítványát máris magáévá tette a Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetsége, amely legutóbbi közgyűlésén egyhangú lelkesedéssel elfogadta Patai József elnök határozati javaslatát, hogy a Szövetség a szentföldi építőmunka nagy barátjának, Baltazár Dezső püspöknek emlékére, kegyelete és hálája jeléül „Baltazár-olajligetet“ ültet Jeruzsálem mellett, közel a héber Egyetemhez, amelynek működését annyi megértéssel és szeretettel kísérte a protestáns egyházfejedelem.

A „Baltazár-liget“ ültetéséhez való hozzájárulást a Mult és Jövő útján is lehet eszközölni.

MUNKÁCSI ERNŐ: A PARMAI PALATINA KÖNYVTÁR MACHZORJA

Parma városát a zsidó könyvművészet történetében előkelő hely illeti meg. Itt van az egykori nagyhercegi, ma olasz állami „Biblioteca Palatina“, amely magában foglalja Maria Lujza egykori kedvelt udvari papjának, De Rossi főkönyvtárosnak buzgalmából gyűjtött héber kodex-gyűjteményt, s ez a kéziratok számát és értékét tekintve, nemcsak Olaszországban páratlan, hanem a maga nemében egyik legkiválóbb gyűjtemény az egész világban.

A De-Rossi-gyűjtemény alapját a XVII. századból való M. B. Foa-könyvtár képezte, amely kb. 110 kéziratot foglalt magában. De Rossi a könyvek kimerítő leírását is tartalmazó katalógust készítette, amely 1803-ban jelent meg Parmában. Két kötetből áll. A harmadikat a múlt század második felében ottműködő könyvtáros, Pietro Perreau abbé írta.

A parmai könyvtár héber kódexei három forrásból származnak. A legrégebbi anyag 29 kéziratból áll. A legtöbbet a De-Rossi-gyűjtemény teszi ki, 1430 kötet. Végül Mozes Benjamin Foa, reggioi könyvkereskedő könyvtárából 1846-ban 111 kötet került a parmai Palatinába.

A De-Rossi-gyűjteményben lévő miniatűrös kódexek közül kiválik kettő és pedig a 2895 (653) sz. machzór, valamint az 1870 (510) sz. zsoltáros könyv. Az utóbbiról e folyóirat múlt évi októberi számában írtam.

A 2895 sz. (azelőtt 653 sz.) kódex ünnepnapjához

és pedig az askenáz rítusnak megfelelő. Finom pergamentből készült. Nagysága 26×20 cm. Az ünnepnapjához imádságokon kívül tartalmazza a Pentateuchot, a Próféták és a Zsoltárkönyv néhány fejezetét, a Pirké Ábhót-ot s egy bizonyos rabbi Jónáthán magyarázatait.

Ebben a könyvben két colofon is van. Az elsőre a szukkóth-ünnep nyolcadik napjának „jócér“ imádsága után következő margón bukkanunk, a 336. oldalon. E colofon szerint: „Ezeket az imákat Adar hó 8. napján fejeztem be a 210. évben (Kr. u. 1450-ben) s e jubileumi esztendőben itt Ulm városa szent zsinagógájában az előirt szertartások szerint fogadták be.“

A másik feljegyzés a könyv végén van és így szól: „Be-fejeztetett és bevégeztetett a mű Isten segítségével — áldás-sék és magasztaltassék az Ő Neve mindörökké — a mai napon, Adar hó 16. napján, a 213. évben itt Tarvisium városában.“

Valószínűleg a szófér (másoló) és a miniator ugyanaz a személy volt és pedig Mosé nevű, mert ennek neve jön ki az akkrostikonokból, amit a kezdőbetűk vörös színe külön is kiemel. Feltételezhető, hogy mind a két colofon ugyanazon személytől származik. A szóférnek valamilyen üldözés folytán Németországból el kellett távoznia és ezt a kódexet, amelyet Ulm városában kezdett, Itália kék ege alatt, Tarvisio-ban fejezett be.

A miniatűrök nyilván Németországban készültek. Nemcsak a festés technikája mutatja ezt s nemesak az, hogy a képek perspektívája fogyatékos, — holott a perspektívát ebben az időben már Itáliában tökéletesen ismerték — hanem igazolja ezt a feltevést az ábrázolt alakok ruházata is, amelyek a XV. századbeli Németországnak jellegét viselik magukon. Ennek a kódexnek a ruházat történeti fejlődése megismerésének szempontjából is jelentősége van.

Lássuk a kódex szebb miniatűrűiből egynéhányat!

A kódex 264. oldalán (2. sz. kép) látható a peszach haggada egyik részlete, az *ובמקהלות* kezdetű ima szövege.

Alacsony asztalnál két megleltkorú férfi ül. Az asztalnak két lába van, — maga az asztal csíkos kendővel van letakarva (talisz). Az asztal alatt füves mező. Az asztalon két macot van, — közöttük egy szélestalpu váza. Az asztal mögött széleskoronájú fa, ami a délvidék Pinia-fenyőjére emlékeztet. Mind a két ülőalak egy-egy könyvet (a haggadát) tart maga elé és olvas. Szakálluk, bajuszuk és hajfonatuk kidolgozott.

A kódex 234. oldalának szövege a széder-estét bevezető áldásmondásokat tartalmazza. (1. sz. kép.) Ez az ábrázolás a kódex legszebb képeinek egyike. Az alakok ruházatának redőzete teljes művészi készségről tanuskodik. Rendkívül érdekes a két szék, amelyen a két alak ül, különösen a baloldali, amelynek faragása várépületet utánoz. Németországi múzeumokban lehet ilyesmit látni. Feltűnő, hogy míg a többi képeken ábrázolt alakok primitív kétlábú asztalnál ülnek, itt hajlítottlábú kerek asztalt ábrázoltak, amely alatt mintás szőnyeg látható.

A 271. oldalon lévő kép a kódex legnagyobb kompozíciója: a Sinajhegyi kinyilatkoztatás (3. sz. kép). Az oldal alsó részén kék alapra festett kárpiton, aranybetűkben olvasható: *וַיִּבְרָא* gyönyörű maiusculuma. E felett van a figurás kompozíció.

A háttérben Sinaj magas hegye, amelyről láva ömlik le. Isten keze kinyúl a hegytető felett és átadja a két köztáblát az ottálló Mózesnek, aki imádságra kulcsolt kezekkel

(1) Széder este. A ruházat redőnye kidolgozott. Az asztal gömbölyű. A baloldalon ülő széke gótikus vártoronszerű. Az asztalon váza és kehely. A jobboldali egy tálat emel fel, amelyben macot van.

LAKOS ANDRÁS: A VÉN LIBÁNON

Megfosztva fáitól áll a vén Libánon.
Csak egy fája él még, csupasz az is, tépett,
Ha az esti szellő átsuhan a tájon
Az is megsiratja a szomorú képet.

Örtálló kopjaként az ostromlott ormon
Égre mered csonkán, társtalan magányban,
Egyenes derékkal áll az ősi poszton,
Mint egy néma hős a világéjszakában.

Az idők viharja villámos torokkal
Edzette vas-testét, mint embert az élet,
S míg az emberi testnek a vére csorran:
Tűz Őt meg nem sebzí, mely mást porrá éget.

Vak világviharban egekbe fogózott,
Üstöke súrolta a mennyek kék ormát;
Egyedül csak az Ūristennek adózott.
Nem érintették változó földi formák.

Egy dicsőbb múltnak élt s lett öröklét őre.
Köntöse csillagköd. Nem hazudja lelkét
Festett délibábnak. Figyel a jövőre
S helyette álmodnak a csillagos esték.

(2) Peszach hagada részlet. Alacsony, kétlábú asztalnál ülnek. Asztal alatt fű. Az asztal letakarva csikos terítővel (talliszar). Asztalon 2 pászka és edény (váza) talán cheroszesz. A fa modellje olyan, mint a többiek. A két alak egy könyvet olvas. Sapka és ruházat hasonló. Szakáll, bajusz és hajfonat kidolgozott. Látni lehet, hogy harisnyát viselnek.

fogadja azokat. Mózes mellett még egy másik alak áll. Jóval fiatalabb nála; kövéres fején kerek sapka. Balkezét övén tartja, jobbával a kerítésen túl álló népre mutat. Ez nyilván Józua, Nún fia, aki Mózeset felkísérte a Sinaj hegyére. Mózeset és Józsuát indából font kerítés választja el a néptől. A nép között 5 férfi és egy nőalak látható, legelöl egy gyermekarcú ifjú áll. A nő ruházata a legérdekesebb, mert a kódexben előforduló képek közül egyedül itt látható álló női alak. Bő ruhája elegáns redőzetű, a csipő felett övvel van összeszorítva. Fején sál van, amely baloldalt lehull és a nyakat is körülveszi. A férfiak ruházata, hajviseletük olyan mint aminőket a kódex többi miniatúráin már láttunk. Valamennyinek arcán meglátszik a szent elragadtatás. Kezüket — még a női alak is — esküre emelik és érezzük, hogy a miniator azt a pillanatot akarta megragadni, amikor az Írás szavai szerint: „...és felelé az egész nép egyetemben és mondák: mindent, amit az Örökkévaló mondott, meg fogjuk tenni.“ (Exodus 19, 8.)

Bár a perspektíva ennél a rajznál is sok kívánni valót hagy maga után, kétségtelen, hogy egy rendkívül érdekes művészi kompozíciót látunk magunk előtt. Az áhítat, az elragadtatás és az ihlet lelki érzelmeit a művész biztos kézzel festette meg. Az alakoknak egymás mellé való állítása természetes és nem mesterkélt. Arc kifejezésük sokatmondó és bizonyos, hogy ezek az alakok vonásaikban is a sokat szenvedett, de ősi vallásukhoz életük árán is ragaszkodó középkori német zsidóság típusát őrizték meg.

(3) Kinyilatkoztatás. Isten karja kinyúlik. Mózeset a néptől kerítés választja el. A kerítés egyszerű. Mózes mellett levő fiatalember Józua, Nun fia. A nép között hét alak, egy nő. Hajviseletet lásd előbbi képeken. A nő ruházata földig ér. Szinai hegyéről láva ömlik.

BÁLINT REZSŐ: DIENER-DÉNES RUDOLF

Még csak tegnap ültünk a café „Dôme“-ban. Tegnap —1930-ban. Párizs uccáit jártuk, a rue de Seine-t, kiállítási szalonok uccáját. Eleven torlódásban, idő, tér, percek, évek együtthatásában. Ilyen tegnapok elevenen élnek itten, holnapok — mindig a *jelen* hasonlíthatatlan pillanatában. Egy kissé „mindenben“ lehet járni, ülni ottan.

Diener-Dénes már kipirult volt, kissé tán mámoros is, mikor ideérkezett. Úgy tetszett, mindig ott forgott a zsvajlásban, csillogó szemekkel, éber kedéllyel. Hatványozódott, mint minden, itt a nyugtalanító környezetben.

*

Kerekrenyílt, barna szemeivel Párizst járta, a zsvajgó művészkávéházban ült, a Szajnaparton festett, a Quai Voltaire-t, Pont Neuf-t, a Notre Dame-ot, Lorette-t. Körülötte kifeszített hálóval emberek ültek a parton, órák várakozásában. A lilás-szürke párizsi ég csöndjét fejezték ki ők is, hozzátartoztak az egészhez. Új, megejtő élmény volt számára mindez, elfogultság nélkül festette. Hogy ismert turista-közhely, jól bevált „festői motívum“? És

hogy Monet, Pissarro, meg a többiek is festették? Mindezzel nem törődött. Szépnek látta. Festőállványa mellett a Louvre hosszú épületfrontja húzódott. Ismerte, hiszen évekig járta. Így munkaközben oda sem pillantott. A hömpölygő Szajnat nézte, a világító eget. Nem látott ködbevesző horizontot, úgy érezte, át lehet fogni az egész, mint egy virágcsokrot.

*

Virágcsokrot festett a Notre Dame-ról, uccákról, hegyekről. Ma is ilyen színekbe borult virágcsokrokat ábrázol minden képe. Ép hogy alkalmat keres az ilyen-olyan „motívum“-ban, ürügyet tán, hogy ezeken keresztül színélményeit, lefojtott extázisát elmondja. A mindenből igen körülhatárolt kevésre kényszeríti tekintetünket. Hegyekre, összehorult fákra-bozóra, pár figurára, csendéletre. Árván magában álló cserépre, virággal telítve. Mintha elfüggönyözött szobában látnánk, átszűrt derengésben. Időt és fogalmat mérnek az árnyalatok, míg látjuk, miről van szó. Színek siklanak, szinte egymáson átbeszélnek. Rózsaszín futamok lilához, bíborvöröshöz, derengő hidegkékek zöldekhez, sárgához, rozsdabarnához üzennek, szólnak. Fények kergetőznek közöttük, körülöttük. Itt-ott erősebb festékréteg púposodik rajtuk, másutt gyengéd simogatás, ecsetszál alig érte. Festék, ecsetvonás együtt lélegzik, piheg virágok életével.

*

Évekig járta Párizst, nézte a mindennapi Szajnapartot. Az egyhangú, szürke köznapokat tanulta, akkor is, ha egy-egy mester képe előtt állott. Így torlódott benne a vágy, gyengéden hajolni a virághoz, lehajtott fejjel állni mezőn. Elég egy virágszál is a sokból — ezt látta, csodálta Renoirnál, Bonnardnál, a többieknél. Súlyos, drága emlékként sűrűsödött mindez benne, sok tanulsággal arról, mesterségben-lélekből hogy' gazdálkodjon. A többi könnyen ment, csak önmagától tanulhatott, adhatott. Mindent elhárított, ami ösztönösségét, képalakító látását zavarta. Testek körvonalait, formáit csak olyan mértékig ábrázolja, hogy színei kicsendülését — mint virágtartó vázáját — ép hogy összetartsa. Képeiben a forma, a vonal összetartó fundamentuma sosem a konstrukció elemeit jelenti vagy domborítja. Csak mint szükséges összefoglalója, tartozéka az egésznek, utalás, hogy mindezzel színek erejét, fokozását — egyedüli célját szolgálja.

Diener-Dénes Rudolf minden képe derűs, életteljes híradás a körülötte gomolygó világról. Ő is, napégetett arcával, behavazott hajával örökké mosolyos optimizmusát sugározza. Mintha mindig örülne valaminek. Jó ránézni. Hallgatni beszédét, kicsattanó vidámságát. Ilyenek a képei, hűséges tükrözője lelkeségének. Csak annyit vetít

Diener-Dénes Rudolf: Virágtartó váza

elénk, amennyit sűrűn áttüzesített színeivel közvetíteni akar. Színes párzásba olvad minden, hosszabb szemlélet után ködlenek, tűnnek elő jelenítései. Érett gyümölcs illatát idézik, hamvasan. Kiforrott bor erejével tüzelnek, édesen-enyhén, sosem fanyaran. Átszűrt világitása, ami képeiben játszik, kora tavaszt, kezdő őszt mutatják. Sosem forró nyárt, rideg telet. Kora tavaszától őszbehajlásáig lefojtottan benne parázslék a rekkenő nyár, — fehér tél ropogó öröme is.

Évszakok és évek, amiket kinn Párizsban töltött, lélekézésben kiéretten áthajoltak a magyar tájra. Az emlékezés aransugárzása virágözönben lélekzik, illatozik rajtuk.

Neuman Endre (Jeruzsálem): A Biblia földjén

*A csillagok itt ragyogóbbak —
Az ég azúrja fényesebb,
S az alkonyatban a szívárvány
Minden meséje sír s nevet.*

*Ha a Szent város várfalára
Ezüst fátyolt terít a hold,
Lelked húrján zeng minden ének,
Mit a glóriás mult dalolt!*

*Oh, hány imádság sír az éjben
A Panaszfal szent kövein.
A szívem kérdelem: s észrevétlen
Letörlöm hulló könnyeim!*

*... Mikor a nap első sugara
A Kinereth-nek mond mesét.
Feltámadó új Judeának
Véled hallani énekét. —*

*Oh, ajka van itt minden rögnek,
Mit hősök vére áztatott —
Régi s új hősök: Isten tudja,
Ki volt köztük a legnagyobb!*

*Hol jártak ordító sakálok,
És a mocsárláz temetett, —
Teremtettek egy új világot
Munkától kerges szent kezek.*

*Sivatag helyén kertek nőnek,
Dalol a munka, zeng a gép,
Az élet dala itt legyőzi
Az enyészet bús szellemét.*

*— Mint egy király kopott ruhában
Fenséges e föld még ma is —
Minden köve tanítja, őrzi,
Egy boldogabb kor álmait!*

*... Bárhol jársz a világon, testvér,
Bárhonnan is jössz el ide —
Egy régi bűbáj rabja lettél,
Mert ez a föld: — a föld szíve!*

*A csillagok itt fényesebbek,
De a dalnak — nincs szárnya még. —
A Biblia földje siratja,
Sírva bolygó sok gyermekét!*

A MULT ÉS JÖVŐ ÉS AZ ORTODOXIA

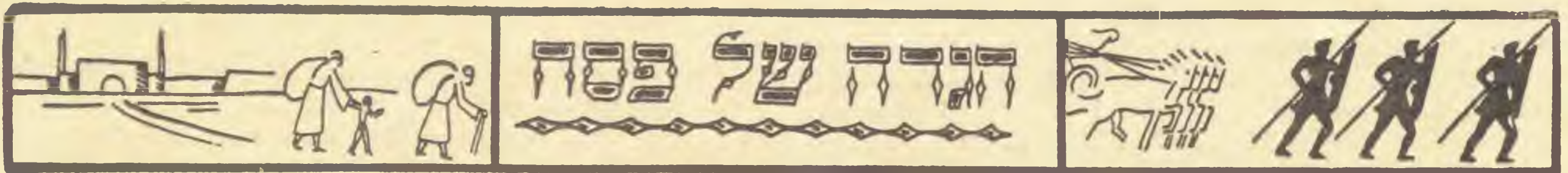
A Mult és Jövő mindig felül tudott emelkedni pártok keretein, hogy az egész zsidóság érdekét tartsa szem előtt. A Mult és Jövő a zsidó vallásos életnek, a zsidó típusnak, ünnepeknek és szertartásoknak művészi glóriában való bemutatásával rokonszenvet és megbecsülést szerzett a zsidó tradíciónak a legszélesebb rétegekben és megszerettette a hithű zsidóságot azokkal is, akik a zsidó élettől távol állottak. *A Mult és Jövő nagy szolgálatot tett a zsidó vallásos szellem megerősítésének és nagy része van abban, hogy az új zsidó generáció több megértést tanúsít a konzervatív zsidóság felfogása, világnézete és hagyományhűsége iránt.*

*Frankl Adolf, felsőházi tag
az orthodox központi iroda tb. elnöke.*

(A néhai elnöknek a Mult és Jövőhöz intézett leveléből.)

Diener-Dénes Rudolf: Emlékezés

Katona Béla fejléce az új magyar Legendás Hagadához

CSERMELY GYULA: A JÁMBORFALVAI MÁCOH

A mácoh-szó a héberben nemcsak kovásztalan kenyeret jelent, hanem Bölcs Salamon király a tanum — patvarkodást is. Tessék elővenni, ha van, a Példabeszédek könyvét; tizenharmadik caputjának tizedik verse ezekkel a szavakkal kezdődik: Rák bezádon jitén mácoh, ami magyar nyelven annyit tesz, mint: Az okvetetlenkedők közt mindig van patvarkodás.

Érdekes találkozás, hogy a mácoh szó: veszekedést, patvarkodást is jelent. Szent hitközségeinkben a mácoh miatt sokszor egyenetlenkedés keletkezik a hívők közt; az egyiknek sületlen, a másiknak túl barnára van sütve; az egyik: miért négyes liszt, miért nem nullás liszt a mácoh, a másik: miért vastag, mint a deszka, miért nem vékony, mint a papiros? És istenesen szidják a hitközségi elnököt és vele az előljáróság tagjait, hogy ők a saját háztartásuk részére bizonyára extra máceszokat süttetnek.

Jámborfalván, „amióta a világ áll“, egy pengő hús volt a pászka, tudniillik kilója, nem mázsája, elképzelhető hát, kérem, mekkora felzúdulást vont maga után, amikor Purim előtt való szombaton az elnök úr kihirdette a templomban, hogy ebben az évben egy pengő negyven lesz a mácesz.

— Hallatlan, ilyen még nem volt! Hát mit gondol az elnök, hogy mi mindnyájan Rothschildok vagyunk?

— Így elrontani nekünk a Purimot!! — fakadtak ki mások a hívők közt. — Nem várhatott volna a bejelentéssel Purim után való szombatig? Pont ma kellett, hogy bejelentse a drágítást? Nekem tíz kiló pászka kell, ez két pengővel több, mint tavaly, lemondhatok a purimi borról... nekem tizennyolc kiló mácesz kell, három hatvannal több, mint máskor, lemondhatok a purimi pulykáról.

Meginterpellálták a rabbit is, aki utolsónak jött ki a templomból.

— Rebbe — vették körül —, mondjon maga is valamit ez ügyben. Az van a Talmudban, hogy ami fizetési képességüket illeti, kimélni kell a hitközség tagjait; még egy „sájlét“ is, ha csak lehet, inkább kóserra kell eldönteni.

A rabbi, aki természetesen a hitközség elnökének pártján van, hívői lecsillapításául a Példabeszédekből idézte a bölcs mondást: „okos ember mindent meggondol-tan tesz“. És mint saját véleményét tette hozzá:

— Hitközségünk elnöke ésszel bíró, körültekintő ember. Még az ellenzék vezére, Áron vaskereskedő sem mondhatja, hogy a szomszédba megy észért az elnök úr. Bizonyára van tehát oka, amiért felemelte az árat.

Ez a csendesítő szó kevés hatással járt. — Könnyű a rebbének — morogták a hívők, amikor a rabbi úr „gut sábesz“-szal tovább ment. — Neki nem okoz fejtörést a hús fillér plusz, mert ő ingyen kapja a máceszt a községtől. És annyit kap, hogy még legbajmerkor is máceszgom-bócot ehetik a levesben. De mit szóljunk mi, akiket „hét-felé hús a hétszeres gond?“

Áron vaskereskedő, az ellenzék vezére, még szította a tüzet, persze képletesen, mivelhogy szombat volt.

— Ha rám hallgattok — mondta — és úgy fogtok tenni, ahogy tanácsolom, akkor megsütheti az elnök a

drágítást. Sőt azt mondom, emberek, hogy nem egy pengő negyvenért, nem is egy pengő húszért, de még pengőn alul is fogja vesztegetni a máceszt. És azt gondolta hozzá Áron úr: — Abba belebukik az elnök és engem fognak megválasztani ros hákólnak.

— Hát mit tanácsol, hogy tegyünk, vagy ne tegyünk, Áron úr? — kérdezték az ellenzékhez tartozók és ebben a kérdésben, a mácesz-drágítás ügyében, a nagy többség hangos szavú ellenzék lett.

— Ügy tegyetek — tanácsolta Áron úr —, hogy Peszácht megelőző napokig feléje se nézzetek a mácesznek. Máskor már két héttel az ünnep előtt szerezték be sokan a kvantumot, ez évben csak Erev előtt egy-két nappal vegyetek máceszt, akkor is csak annyit, amennyi a két napra szűken kell. Aki eddig tizenöt kilót vett nyolc napra, most maximum harmadfél kilót vegyen. És ilyen arányban vásároljon a többi is. Nekem például hús kiló pászka kell, de csak négyet fogok venni, azt is csak Erev-Peszách napján. És mi lesz ennek az eredménye, uraim? Azt fogja hinni az elnök, hogy a nyakán marad több mint fele a mácesznek és százat teszek egy ellen, ha nem úgy lesz, hogy az ünnep második napján ki fogja hirdettetni a templomban, hogy leszállította a pászka árát egy negyvenről egy pengőre, esetleg még ennél is lejjebbre. De lakat legyen a szájaton, uraim, ne tudja meg az elnök, hogy mi készül.

Az elnök ugyan megtudta a mácesz-bojkott tervét, mert hiszen ál-ellenzékiek is vannak minden községben, akik sietnek is vele, hogy illetékes helyen leadják azt, amit megtudtak, de az elnök csak vonogatta a vállát.

— Semmi gondom a máceszra, hogy a nyakamon talál maradni — mondta. — A hús fillér „felár“ mellett is többet fognak venni, mint máskor. És én is teszek egy ellen százat, hogy maga a főellenzéki Áron úr is, akinek nyolc napra hús kiló mácesz kell, hús helyett huszonötöt fog rendelni.

— Ez „kunsztstikli“ lesz, elnök úr — vélte a hirhozó ál-ellenzéki.

— Semmi kunsztstikli — felelte az elnök. — Csak Jámborfalva zsidóságának zsidó szívére fogok apellálni, mást nem teszek.

Reb Zánvel volt a hitközség által beszerzett pászkaliszt sütője. S ez Peszách előtti nagy szombaton kétségbeesetten jelentette az elnöknek:

— Prézusz úr, kérem, zsufolásig tele a raktár és eddig még három kiló máceszt sem adtam el, én úgy éljek.

— Annyi baj legyen — felelte az elnök. — Félkiló sem fog a nyakunkon maradni.

És szombat délután kihirdette a templomban:

— Holnap délután két órakor: rendkívüli hitközségi közgyűlés. Egyetlen tárgya: elnöki beszámoló.

Másnap délután két órakor: fej fej mellett a tanácskozó teremben. Nagy csend és feszült hangulat; miről akar beszámolni az elnök úr? Arról, hogy nem fogy a mácesz?

Megszólalt a csengő — Jámborfalván már ez is van,

de klotürlámpa még nincsen — nos, megszólalt a csengő és az elnök úr hamarosan kezdte is:

— Kedves testvéreim! (Halljuk, halljuk!) kötelességemnek tartom, hogy beszámoljak arról, miért emeltük fel a pászka árát egy negyvenre.

— Mert a hitközség nyereszkedni akar rajtunk — szölt közbe „úgy van“ mellett Áron úr. — És jól kezd az elnök úr. Beszámoljak: ez egyes szám, emeltük fel: ez többes szám. Vagyis az elnök úr beszámol, de az emelést másokra hárítja.

— Igenis, másokra, tisztelt közgyűlés — felelte nyugodtan az elnök. — Olyanokra, akik nem is zsidók.

Az általános kíváncsiság csöndes figyelemre készítette a közgyűlést és az elnök mély megindultsággal folytatta:

— Igenis olyanokra, akik nem is zsidók. A palesztinai arabokra hárítom a felelősséget azért, miért adjuk az idén húsz fillérrel drágábban a pászkát. Kedves zsidó testvéreim, mindnyájan olvastuk és mindnyájunk szívébe markolt, mi történt mult évben a Szentföldön. Hosszú esztendő megfeszített munkája, verejtékes nehéz, de istentisztelettel felérő munkája végre odáig fejlesztette a Szentföldet, hogy otthont találtak rögein, terméketlen agyagból termékennyé varázsolt rögein olyanok, akik otthontalan bolyongtak a világban. Az a szerencsétlen orosz zsidó, akit templomától, szombatjától és ünnepeitől fosztott meg a szovjet; az a lengyelországi zsidó, akit utolsó falat kenyerétől ütött el a gazdasági rendszer, és az Amerika földjére be sem engedett menekült zsidó, mert nem kívánatos elemnek tartották, végre otthonhoz jutott a Szentföldön, szánthatott, vehetett és arathatott, vagy gondozhatta narancsfáit és ha szerényen is, de nyugodtan és békességesen élhetett. Régi hazájában, ha nem is a ruháját, de a szívet és a lelkét égette a sárga folt zsarátnoka, a Szentföldön a páriából megint ember lett, aki nem sírva vetett, mint Dávid király zsoltárában a szántóvető, hanem énekelve vetett és énekelve hordta be termését...

— És édes zsidó testvéreim — folytatta megindultan az elnök — a most elmúlt évben a borzalmak egész pokla

szakadt rá szentföldi véreinkre. Akik énekelve vetettek, azok három hónappal később zokogtak, mert nem volt mit aratni, az arabok felperzselték verejtéköntözte, még lábön álló gabonatermésüket, kivágtak gyümölcsstermő narancsfákat és munkaterhes sok esztendő megélhetést nyújtó vívmánya egy-egy elvadult baltacsapástól semmivé lett. Védekeztek megtámadott testvéreink és az otthont védő hősi küzdelemben sokan az életüket vesztették. A felperzselt gabonaföldek pernyéje, a kivágott narancsfáknak a földből kilátszó arasznyi csonkja is belekiált a fülünkbe, hogy segítsünk, hát még az özvegyek és a hátramaradt kisdedek könnyei...

Sejtette már mindenki, mire akar fordítani az elnök. És az ellágyultság a szívekben nem engedte meg, hogy csak valaki is zavarja a közhangulatot.

— Segítsünk testvéreinken, mondom én is és ne sajnáljuk tőlük azt a húsz fillért, amennyivel a mácesz árát emeltük — fejezte be az elnök a beszédet. Ez a húsz fillérnyi plusz a szentföldi károsultak küzdelmének enyhítésére fog szolgálni. Peszách első napján harmatért fogunk imádkozni a templomban ... adjunk nyomtatékot ennek az imánknak azzal, hogy szentföldi testvéreinknek szerény segítségünk harmatcseppjeit juttatjuk. És ezek után kérdezem. van-e kifogása valakinek az ellen, hogy feleltem a mácesz árát húsz fillérrel?

Az ellenzékiek is hallgattak, hát még az elnökhöz tartozók. Mert mindenki érezte, hogy nincsen abban zsidó szív, aki húszfilléreket sajnálna a bajbajutott szentföldi testvérektől.

Most a hitközségi jegyző szólalt meg: — Fel fogom kérni ábécé sorrendben a hitközség mélyen tisztelt tagjait, hogy diktálja be mindenki, hány kiló pászkára lesz szüksége ... Áron úr ... nemde úgy, mint eddig is, húsz kiló?

— Nem jegyző úr, mert harmincat kérek — felelte az ellenzék vezére ... és az, akinek tavaly tizennyolc kellett, most húszat diktált be a jegyzőnek.

Így végződött Jámbofalfván a mácoh miatt kerkedett mácoh, vagyis a pászka miatt felviharzott patvarkodás.

A GYERMEK ARCA NAPKÉNT SUGÁRZOTT

HATALMAS KIGYÓVÁ VÁLTOZOTT.

MÓZES, MÓZES! ÉN VAGYOK

Král Ervin rajza az új magyar Legendás Hagadához (Abrahám Márton kiadása, Kecskemét)

ABÁDI IMRE: TAVASZ PALESZTINÁBAN

Palesztinában minden hónapnak megvan a maga történelmi emléke, hagyományokon nyugvó szokása, az éghajlat, a viselet sajátjaiból, a növény- és állatvilág jellegzetességeiből kialakult hangulata, aranyszálakkal átszőtt lírája.

Galut fiai, ti nem hallottátok még a palesztinai esőt, amelyet éjszaka hullat az ég és reggel, mintha sose könnyezett volna — mosolyog. Kisebb szünetekkel egészen *svat közepéig* tart ez, vagyis a *fák ünnepéig*. Nem jön fákat kicsavaró viharral, nem jön villámokkal és mennydörgéssel, hanem egyszerre, váratlanul indul meg. A fölös vizek csobogása itt nem veri fel az éjszaka csendjét, mert Judea szomjas földje semmit sem pocsékolhat el a dús égi könnyekből, tikkadt epedéssel nyeli el a felhők minden cseppjét.

A fák ünnepének reggelén valóban olyan tiszta már a napsugár, mintha minden szála fürdőt vett volna. Ezek a friss sugarak szolgáltatják a fák ünnepén az illuminációt. A néphit szerint sorsdöntő nap ez a fákra nézve, olyan, mint az emberek új éve. De nemcsak a fák ünnepelnek most friss, virágos öltözetükben, hanem az emberek is ünneplik a fákat. Megemlékeznek valamennyiről, mert ahányféle fa termőképes Palesztinában, annyiféle gyümölcs kerül az asztalokra ilyenkor. A vendéglátó házak asztalain a legszebb kristályüvegek, drága ezüstök csillognak, fölhalmozva rajtuk a sok mézes *datolya* és *jüge*, a tejfehér *mandula*, a barna *szentjánoskenyér*, a halvány *grape-fruit*, az artisztikus *ananász*, meg az örök *narancs*. És mindezek után az édes, de annál alattomosabb rechoboti bor deríti dalra a társaságot.

Svat... A narancsfák körül újra behúzzák az öntöző árkokat és jó reményekkel eltelve megkezdődik a narancszedés. Mikor ebéd ideje alatt a munkások elfogyasztják a szerény falatokat és néhány percre leheverednek a fák alatt, alulról nézve úgy hat rájuk a sok narancsfa, mintha egy óriási kerti bál színhelyére parancsolták volna őket: azzal, hogy a virradat fényében megazégyenülve, sugártalanul piruló kis lampionokat a fákról szereljük le. A távolban feltűnik újra egy kép: a tengerpart felé vonuló, narancsládákkal megrakott, egymásután lépkedő tevék hosszú, arabeszkszerű guirlandja. Ez a kép most már állandósul, mindaddig, míg véget nem ér a szüret és a csomagolás ideje. A „*tapuach zahav*“ serény kezekbe jut, sietve szedik a fákról az aranyalmát, mert nemcsak a malaga-szőlőnek van éjszakai vendége a sakálfélékben, hanem a *narancs*nak is megvannak a maga *vámszedői a közeli sivatag beduinjaiban*, akik a narancsérés ideje alatt közelebb hozzák sátraikat az ültetvényekhez. Ők is éjszaka jönnek a narancsfák közé csalán-zsákjaikkal, rendszeren olyankor, mikor az ültetvényes már elálmosodik. Ezért ritkán sikerül őket elcsípni. A legtöbb ültetvényes különben a jut is, marad is elvén csak legyint és túri a dézsmálókat. De van olyan kolonista is, aki vermet ás az éjszakai vendégeknél és az így foglyul ejtett narancstolvaj napokig rabja a kolonistának, aki persze hajthatatlannak mutatja magát. Korán reggel már ott ül a narancstolvaj anyja, vagy felesége a kolonista udvarán az eukaliptusfa árnyékában, hogy könnyeivel engedékenységre bírja a kolonistát. De a kolonista példát akar statuálni, nem adja vissza olcsón a tolvaj szabadságát. Később jönnek a nővérei is és a büszke vadvirágok megalázkodnak. Az egyiknek agyagkorsó van a fején ívóvízzel, kosarában durra-kenyér, olajbogyó és ahogy ez a beduin-leány a kolonista elé járul, ahogy békítő mosollyal kéri, hogy átadhassa azokat a fivérének, ahogy cso-

dálatosan formált karjaival fölnyul a korsóért, hogy leemelje azt fejről, ahogy lép és megfordul, bársonyfekete szemével reményt villantva a család felé — az maga a legszebb szimfónia, a néma, de forró és látható zene.

Svat... Még le se szedték teljesen az érett narancsokat, már is új virágok fehérlepek az ágakon és illatuk beárad a kolonisták házaik közé, de még sokkal messzebbre is; ott úszik terjengve a városok fölött, *mint a boldogság baldachinja*. És mennél jobban közeledünk *svat* végéhez, annál bujább telítettsége lesz a légkörnek a narancsvirágok illatától. Ha vannak fák és virágok, amelyek a zene által keltett lelki gyönyört is felülmulják illatukkal, a narancsvirág föltétlenül vezet közöttük az emberi kedélyre való hatásban. De nemcsak életkedv szállja meg tőle a szívet, hanem valami bánatos motívum is van ebben az illatmelódiában, valami könnyű kis bánat, *arról talán, hogy az emberi élet elvonulásának ideje e baldachin alatt olyan döbbenetesen rövid*. Nem, nem jön velünk, nem jön utánunk, hajh, ki kell alóla vonulnunk! „*Mert csak jövővények vagyunk a földön*“: a lélek próbáratevésének, bűnhődésének és tisztulásának e kísérleti állomásán...

Svat... A tenger, amely eddig haragos volt, tombolt és morajlott, szintén megérezte már a narancsligetek felől áramló illatot, mert csillapodni kezd: meghatódott és ellágyult az illatár simogatásától. Vergődő, harcos hullámai megszelídültek, megbékültek s ismét a kék színek derűjével mosolyognak a jaffai völgy pálmacsúcsaira... Nemcsak a tenger nyerte vissza szelídebb színeit, a mező és a földek ázott egyhangúságát is nyájasabb színek váltják fel. Az ültetvények és szántóföldek között kanyargó utakon jobbról is, balról is kellemes utitársak szegődnek hozzánk és mosolyogva követnek bennünket. Az egyik a *vérsziros anemona*, a másik a buja, nagy, violaszínű *irisz*, a harmadik a *százszorszép* fehér és világos rózsaszínben, a negyedik a *tulipán*: a judeai „mezők lilioma“, az ötödik az aranyárgán nevető *gólyahír*, a hatodik pedig a csodálatos *áron-gyökér* fekete, bársonyszerű virágokkal: valamennyi a palesztinai tavaszelő meglepetésszerűen fellépő, gyorsan múló virága...

Svat tehát az első szüreti hónap, nemcsak a fák újévi hónapja, melyet igazán *stilusosan*, teljesen *fehérbe öltözve* ünnepelnek a fák. Mert nemcsak a narancsfa virágozik, de virágban állanak a barack- és mandulafák is. A *manduláskert* olyan ilyenkor, mint egy nagyszabású *újévi istentisztelet* színhelye, ahol fehérbeöltözve, ájtatos meghatottsággal áll minden fa a megindultság halk bólogatásával. Vagy éppen nászi ünnepet ülnek ilyenkor a fák? Talán a mandulafák esküvője van? Mert olyanok, mint a fátyol-felhőben álló menyasszonyok az esküvőn az eskető papra várva, ami nem is jár nagyon messze a valóságtól, mert hiszen a mandulafa-menyasszonyok is az eskető papra várnak most, csak hogy az ő eskető papjuk az ég országútján, tündöklő hintón, lángszekéren jön és útját felhőpor jelzi, mert az ő eskető szent papjuk maga a Nap. Megremeg a válluk a mandulafa-menyasszonyoknak, mert fönt az eukaliptusz-koronák kórusa csendes zsolnába kezd. A násznép meghatott. A barackfák a násznagyok. A banánbokrok a nyoszolyóleányok, mintha csokrot tartanának a kezükben. A mandulafa-menyasszonyok arcán enyhe pirulás a fátyol alatt. Az egész kert egy boldog mosoly, mert a kert helyesli a frigyét, tetszik neki a vőlegény, aki ott áll már tündöklő aranyban, az eskető pap sugárkeze ott van már a fején, mire elégedetten bólínt a vőlegény — a Nyár, az ifjú Nyár.

Istenem, be szép a tavasz Palesztinában!

DR. DONÁTH GYULA EGY. TANÁR: AZ EGYETEMI BIZOTTSÁG JELENTÉSE

Egyetemi Bizottságunk fontos eseménye volt dr Kurt Blumenfeld fődélegátus megjelenése. Prof. Donáth lakásán szűkebb körben előadást tartott Erec Jisraelnek és a héber egyetemnek továbbfejlődéséről. Többek között ismertette a fontos tényt, hogy sikerült az esőszegény országban, melynek esőzéséért imáinkban is megemlékezünk, a klimatológia és geológia újabb módszereivel számos földalatti vízeret kiásni, aminek a mezőgazdaság nagy hasznát veszi.

Érdekes kapcsolatot képez ezzel dr Patai Rafaelnek Palesztina hydrográfijáról szóló nagy műve, amellyel ő a jeruzsálemi egyetem első felsőbb doktori diplomáját nyerte el. Biztosítva van már e téren a jeruzsálemi Egyetem részéről e munkálkodásának folytatása is, amennyiben az Egyetem 1937 januártól kezdve ösztöndíjas kutató tagnak nevezte ki dr Patai Rafaelt. Ez bennünket, mint magyar zsidókat különös örömmel tölt el.

A német zsidóság teljes megsemmisítésére irányuló törekvés nemcsak hatalmas vágyat keltett a német zsidóságban az új nemzeti otthon iránt, hanem a jeruzsálemi egyetem felé terelt számos német egyetemi zsidó tanárt és tudóst, akiknek részben új tanszéket állítottak fel. Új rákkutató intézetének magasnívójú munkáját az Egyetem múlt novemberben megjelent bő értesítője ismerteti. E folyamatban lévő munkaprogramot a magyar orvosi lapokkal is ismertettük, mert ez nálunk nagy érdeklődésre tarthat számot, mivel a Budapesten létesült két rákkutató intézet, az egyetemi kutató és a fővárosi gyógyintézet a jeruzsálemivel együtt a három legfiatalabb ilyenemű intézetet képviseli.

A legutóbbi zavargások alkalmából elesett Billing professzor nevére tanszéket állítanak fel az arab nyelv és irodalom művelésére. Az egyetem diákjai nemcsak a kezük munkájával járultak hozzá a főiskola felépítéséhez és berendezéséhez, hanem életüket is áldozták annak megvédésére.

Egyetemi Bizottságunk dr Magnes tízévi kancellársága ünneplése alkalmából annak egyetemi működése alatt tartott beszédgyűjteményét részint héberül, részint angolul sok példányban küldötte szét a Héber Egyetem magyarországi barátainak úgy a fővárosban, mint a vidéken.

Értékes könyvadományt juttattunk ismét a jeruzsálemi egyetemnek. Bizottságunk alelnöke, Prof. dr Török Lajos több mint 300 könyvet és folyóiratot, valamint több ezer különlenyomatot ajándékozott. Mindezek bőrgyógyászati tartalmúak és már útnak is indultak.

Megemlítjük még, köszönetünk kifejezése mellett, hogy a *Pesti Izr. Hitközség* ebben az évben is ötven fontot juttatott a jeruzsálemi héber Egyetemnek és dr Patai Rafael előadásai után számos vidéki hitközség elhatározta, hogy költségvetésébe illeszti a jeruzsálemi Egyetem rendszeres évi támogatását. A példák követésére most Jeruzsálemből szólítja fel a többi hitközséget.

Meg kell még emlékeznünk arról a nagyszabású Egyetemi Estről, amelyet a *Múlt és Jövő* az Egyetemi Bizottság közreműködésével a *Zeneakadémia* nagytermében rendezett. A magas színvonalú művészi program előtt néhai Baltazár Dezső püspök, Pfeifer Ignác prof., Patai József, Donáth Gyula méltatták az Egyetem jelentőségét a legelőkelőbb közönség jelenlétében. Köszönetet kell kifejeznünk a *Pester Lloyd*-nak a héber Egyetemet méltató cikkek közléséért.

E rövidreszabott jelentést azzal a reménnyel végezzük, hogy sikerülni fog a magyar zsidóságot is minél szélesebb rétegben bevonni a *Héber Egyetem baráti körébe*, annak támogatására. Hiszen a jeruzsálemi Egyetem már több mint tíz év óta teljesíti a Szentírás szavait: „Cionból indul ki a Tan és az Úr szava Jeruzsálemből.“

PROF. PFEIFER IGNÁC: A MAGYAR ZSIDÓSÁG PALESZTINA-MUNKÁJA

Ezt a zsidó tragikumnak mély átérzésétől sugallt írást Pfeifer professzor felolvasta a Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetségének legutóbbi közgyűlésén. Megrendítő vádirat ez a magyar zsidóság közönyossége ellen és egyben megcsillogtatása a jobb útra térés reményének, melynek teljesedését a Palesztina-munka minden híve őszintén kívánja.

Közel tíz esztendője annak, hogy a Pro Palesztina Szövetség elnöki tisztét viselem; midőn most megválok tőle, kedves kötelességem, hogy hálás köszönetet mondjak munkatársaimnak, akiket becsülni és szeretni tanultam és egyben okát adjam, hogy miért éreztem tovább már el nem halasztható szükségét annak, hogy másnak engedjem át azt a díszes helyet, amelyre engemet a boldog emlékű Baracs Károly elhalálása után a Szövetség állított.

Elsősorban munkánk eredménytelensége volt az, ami elkedvetlenített; Magyarországban a 450.000-et meghaladó zsidó lakossága nem vette ki távolról sem azt a részét a Palesztina-munkában, amely őt megillette volna. A zsidóságnak talán évszázadok óta nem volt olyan nehéz sorsa, mint mostanában. A vele szemben egyes országokban alkotott kivételes törvények a középkor embertelenségeit keltették új életre és amit néhány évvel ezelőtt elképzelhetetlennek tartottunk, azt az embervadászatot, amelyet hit-sorsosainknak különböző országokban el kell szenvedniök, épúgy nem gondolhattuk el, hogy egy kultúr világ eltűri száz meg száz ezer kultúremlék páriasorsba való taszítását.

A világ népei megtanulták, hogy igenis lehet büntetlenül égbekiáltó embertelenségeket elkövetni és a példa ragadós lett, a métely terjed, hol lappangva, hol nyílt ki-törésben.

A világ zsidósága ezekre a szörnyűségekre különbözőképpen reagált. Voltak országok, amelyeknek zsidósága sietve kelt szerencsétlen testvéreinek segítségére. S voltak zsidók, akik tüntető asszimilációval vélték a maguk bőrét menthetőknek és itt volt a magyar zsidóság, amely, tisztelt a kivételnek, részvétlenül szemlélte testvéreinek kín-szenvedéseit.

Az egész világ zsidóságának segítése a könnyek tengerének csak nagyon kis részét bírta felszárítani. A mohó asszimilánsokat pedig nehéz csalódás érte. Mert könnyű egy kényelmetlen közösséget megtagadni, könnyű a súlylyedő hajón a bajbajutottakat sorsukra hagyni, de nehéz olyan mentőcsónakot találni, amely befogadja és megbecsülje a hitehagyottakat, akiket a túlsó oldal is alsóbbrendűeknek bélyegez.

A magyar zsidóság részvétlensége ellen próbált küzdeni a Pro Palesztina Szövetség, de törekvése meddő, küzdelme eredménytelen volt. Ezen eredménytelenséget elsősorban az okozta, hogy nem tudtuk a zsidó tömegeket megmozdítani, nem tudtuk megértetni velük, hogy a mi bőrünkre is megy az a harc, amely a Palesztina-munkát szükségessé teszi. Ha fejenként és évenként csak egy pengőt, tehát napi egyharmad fillért áldozott volna a magyar zsidóság, akkor közel félmillióval tudtunk volna a nagy célnak szolgálatára lenni, de ennek egytized részét is alig értük el. Adminisztrációs költségeink fedezésére szolgáló hozzájárulás megszűnt, perselygyűjtésünk engedélyét nem hosszabbították meg, sőt a Mifal Bizaron céljaira tagsági díj befolyt összegeket is mint gyűjtési eredményt diffikultálta a hatóság. Mire vezetett ez? Csak arra, hogy bevételeink tetemes részét felemészti az adminisztráció, amelyet bizonyos mértéken túl korlátozni nem lehet.

Tisztában kellett tehát lennünk azzal, hogy a Palesztina-akció áll vagy bukik azzal, hogy sikerül-e a zsidóság tömegeit bevonunk a munkába vagy nem. Zsidó tömegekhez pedig csak a hitközségeken keresztül lehet hozzáférközni. Nekünk, a Pro Palesztina Szövetségnek, ez nem sikerült. És itt elsősorban magamra kell vetnem. Erős meggyőződés, hogy megfelelőbb vezetés mellett több életet lehetett volna vinni a mozgalomba és üléseinken nem mindig ugyanazt a kis csoportot láttuk volna, mely munkánk csekély eredménye ellenére is éveken keresztül híven kitartott mellettünk.

A zsidó hitközségeknek a Palesztina-munkába való intézményes bevonása megvalósíthatónak látszott, amikor a pesti izr. hitközség, egyben az országos iroda elnöke két esztendő előtt kifejezte előttünk azt a hajlandóságát, hogy a hitközségeket bekapcsolja a Palesztina-munkába.

Tárgyalások indultak meg, amelyeknek folyamán a hitközség meghatalmazott megbízottja a palesztinai főiroda vezetőivel személyesen is érintkezésbe lépett és habár egyszer-másszor úgy látszott, hogy a pesti izr. hitközség a Pro Palesztina Szövetség átszervezendő keretében fog munkánkba bekapcsolódni, ez a terv nem sikerült. Különösen két ütközőponton feneklett meg ez a terv, egyrészt a pesti izr. hitközség a munka vezetését a cionisták képviselésével, de befolyásuk korlátozásával kívánta átvenni, másrészt pedig a palesztinai célokra gyűjtött pénzek felhasználása körül bizonyos határig szabad kezet akart magának biztosítani, habár kezdettől fogva hangsúlyozta, hogy a K. K. L. és a K. H. intézményeivel együtt kíván dolgozni. Az első pont körül sajnálatos sajtóviták is, amelyeknek bírálataira nem óhajtok kitérni, annyira elmérgesítették a helyzetet, hogy a pesti izr. hitközség külön útra tért és egy új egyesületet hívott életre, amely alapszabályai értelmében arra szoruló zsidóknak Palesztinába és más országokba való kivándorlásának elősegítését vette célba. De eltekintve, hogy az alakuló ülésen is éles hangon emlékeztek meg a cionisták bel- és külföldi felekezeti lapokban történt nem kevésbé barátságtalan fejtegetéséről, a pesti izr. hitközség elnöke ismét kijelentette, hogy a palesztinai szervekkel együtt kíván dolgozni, amiben biztosítékát lehet látni annak, hogy nem kéregetőket, hanem építő munkásokat kíván Palesztinába telepíteni és ha meg fog győződni arról, hogy a bevándorlás várható szigorítása után csak a palesztinai szervezetek útján sikerül majd telepítési engedélyekhez jutnia, teljes egyetértésben fog ezekkel együttműködni és ha bebizonyosodik, hogy ezek a szervezetek sokszorosan nagyobb áldozatokat hoztak a kivándorolt magyarokért, mint amely arányban lett volna a magyar zsidóság Palesztina-munkája eredményével, akkor le fog mondani olyan kikötésektől is, amelyeket a magyar kivándorlók biztosítása végett az alapszabályokba foglalt. Hogy a gyűjtése arányosan kisebb részét szabad rendelkezésére kívánja fordítani, annak az az indoka, hogy ebből akarja a hachscharák és a kivándorlók útiköltségét biztosítani, amely célra a palesztinai szervezetek eszközei fel nem használhatók.

Hogy végül a kivándorlás lehetőségeit más országokra is kiterjeszti, annak az az oka, hogy az angol bizottságok határozatai eddig nem kedveztek a zsidó érdekeknek és a kivándorlás korlátozása, a földvásárlás megnehezítése, Palesztina határolt területe nem biztosítanak afelől, hogy a német, lengyel és más országokból kivándorolni kényszerülő vagy kényszerülendő tömegeknek lehet-e majd helyet biztosítani a Szentföldön, természetes azonban, hogy amíg a Palesztinába történő bevándorlás lehetőségei megvannak, tisztán Palesztina-munkát kívánnak folytatni.

A mi célunk nem lehet más, mint az, hogy Magyarország is minél erősebb anyagi támaszt nyújtson Paleszti-

nának és itt minden egyéb kérdésnek hátrébe kell szorulnia. Mivel pedig én úgy látom, hogy a hitközségek intézményes bevonása ezt a célt szolgálja, a magam részéről azt a feladatot látom, hogy a Pro Palesztina Szövetség és a Pesti Izr. Hitközség Palesztina-munkája között a megegyezés helyreállításán fáradozzam, amivel, azt hiszem, eredményesebb szolgálatot teszek a Palesztina-gondolatnak, mint amelyet tízévi elnökségem alatt tehettem a Pro Palesztina Szövetségnek.

A Pro Palesztina Szövetség és különösen a Keren Kajemeth Bizottság munkájában továbbra is szívesen résztveszek!

*

Pfeifer professzornak eme bejelentéséhez, melyet báró Hatvany Bertalan is magáévá tett, Patai József hozzáfűzte, hogy a Pro Palesztina közgyűlése meleg szeretettel köszönti a lelépő elnököt és elnökhelyettesét, kiknek személyéhez őszinte tisztelettel ragaszkodik. A legfontosabbnak tartja, hogy úgy Pfeifer professzor, mint Hatvany báró bejelentették lelkes készségüket, hogy továbbra is résztvesznek a Pro Palesztina Szövetség munkájában. Sőt Pfeifer professzor még chaluc-munkára is vállalkozik: utat törni az Andrassy-út 67 és Síp-utca 12 között, ami talán nehezebb feladat, mint palesztinai pionirjaink komplikált, kanyaros útépítése Jeruzsálemből a Holttengerhez... A Pro Palesztina új vezetősége örömet lesz segítségére a béke útjának egyengetésében.

Ezután dr. Patai József indítványára a közgyűlés elhatározta, hogy Pfeifer professzor és Hatvany báró nevét bevezeteti hálája jeléül a KKL jeruzsálemi Aranykönyvébe.

LORD MELCHETT SÜRGÖNYE DR PATAI JÓZSEFHEZ

„Örömmel értesültem a Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetségének közgyűléséről, amely híven feltárja az előttünk álló nehéz problémákat a Palesztina-építő munkát illetően. Senki sem tagadhatja a nagy eredményeket, amelyeket Palesztinában elértünk, annak ellenére, hogy nem egyszer támadtak arab politikai vezetők a nemzeti otthon léte ellen. Erős hitem, hogy meg fogjuk találni a közös együttműködés alapját az arab néppel és ezt a célt türelemmel és kitartással fogjuk előmozdítani. Közben azonban energikus lépéseket is kell tennünk életbevágó érdekeink megvédésére, hogy bizonyossá tegyük azt, hogy nincsen többé hátrálás abban az ünnepélyes alkotásban, melyhez a világ összes civilizált népei segítségüket ígérték. A nemzetközi jognak és igazságnak kötelessége, hogy lehetővé tegye a megalapozott palesztinai nemzeti otthon fejlesztését és beteljesítését. Jöhetnek nehéz és borús napok, de meg vagyok győződve arról, hogy semmi sem akadályozhatja meg célunk elérését, népünk megváltását és megújítását Erec Jisraelben. Melchett.“

A „Jewish Board of Deputies“, angol zsidó hitközségek szövetsége nevében Neville Laski elnök a következő sürgönnyt küldte:

Örömmel üdvözlöm a Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetségét közgyűlése alkalmából a Board of Deputies nevében, amely velem együtt reméli, hogy az Önök munkája minden tekintetben termékeny és eredményes lesz és elő fogja mozdítani Palesztina felépítésének ügyét az ország összes lakói javára.

Igaz hívük:

Neville Laski.

FÜST MILÁN: „KOSZTOLÁNYI ÉS A ZSIDÓSÁG“

Somlyó Zoltánnak Kosztolányi-cikkéhez írt jegyzetünkben megemlékeztünk a két elhunyt költő barátjának véleményéről, mely szerint Somlyó egyes állításai nem helytállóak. A névtelenül említett költőtárs és barát: Füst Milán, akinek alábbi levelét is készséggel közöljük.

(Szerk.)

Kedves Szerkesztő Úr!

Ami szegény Zoltánnak Kosztolányiról írt cikkét illeti — ha már olyan szíves és véleményem iránt érdeklődik —, akkor őszintén megmondom, hogy fájlalom, hogy ez a cikk megjelent. Neki magának is aggályai voltak e cikket illetően s a tanácsomat kérte élete utolsó napjaiban s én nagyon kértem, hogy ne közölje — s az mégis megjelent. Nem tudom, miért? Űgy képzelem, hogy nem volt már elég ereje szegénynek, hogy visszavonja.

Én Önnek sem írhatok mást Szerkesztő Úr, mint amit Somlyó Zoltánnak megírtam: Kosztolányi nem volt ilyen, mint ahogy e cikkben áll, sokkal nemesebb fából volt faragva. Ez a cikk csupa elírás: a tehetetlen jóakarottnak és egy nagy tehetség minden naivitásának hamisítványa. Kosztolányi antiszemitizmusát illetően eskü alatt és az Úristen ítélőszéke előtt is a következőket mondhatom:

Ő nem volt inkább, vagy kevésbé antiszemita, mint magam vagyok, pedig én zsidó vagyok s az is akarok maradni most már. Tartalmát tekintve ez így jellemezhető: hogy sok mindent nagyon szeretett és sok mindent nagyon nem szeretett a zsidóban, mint jómagam is. Magam szeretem és nagyra tartom például fájdalmas szellemiségét, de fájlalom, hogy az évszázados gettó annyira megtörte az erejét, mégpedig erkölcsi erejét is, sajnos, és hogy elpusztította egykori méltóságát és eleganciáját. (Viszont mi pusztíthat, gyilkolhat jobban egy népet, mint az évszázados megvetés s ehhez még az önmegvetés is?) S Kosztolányi is körülbelül így volt vele, ha nem is részletezte magában ennyire véleményét. Szóval, ha nem is tudott minden tekintetben rokonszenvezni vele, de — mint minden élőlény számára — emberséges bánásmódot követelt az ő számára is. S ezt feltétlenül. Mert ép s hibátlanul érzékeny szíve volt, amely nem viselt el egy pillanatnyi megkülönböztetést sem: már tudniillik jogokban és emberszeretben. Vagyis ő nemeslelkű ember volt, csak nem volt elég erős ember. S innen származnak hibás cselekedetei.

Valaha én a következő axiómát írtam fel magamnak: Tisztességes lélek csak ellenzéki lehet, mégpedig mindenkor és minden uralom ellenzéke, — de éppen miatta kételkedni kezdtem utóbb ezen axióma igazságában. Mert nem minden tisztességes ember képes például arra sem, hogy a tömegindulatok hatalmas szuggesztíója alól kivonja magát. Ő elég jól ismerte a zsidót ahhoz, hogy képes lett volna még arra is, amire csak a beható ismeret képesít: hogy védje, mikor ostobák szidják és szidja, mikor ostobák dicsérik, mint ahogy magam is gyakran vagyok vele. Csakhogy ehhez neki nem volt mindig elég lelki ereje. Megszédült a lelkendező üldözés általános boldogságától és akkor mondta ki a zsidók elleni kifogásait, mikor a többiek bizony. És az első pillanatban nem vette észre, milyen rettenetes az, amit művel. Hogy milyen rettenetes egy nemesszívű embernek, nem megvédenie azt az élő testet, amelybe a többség siet bele-rúgni.

S itt volt a hiba, ennyi volt a hiba... De hisz nem is jól mondtam az imént: ő már az első szavak kimondása után is tudta, milyen szívtelen mesterség ez, de már nem lehetett visszakoznia, legalább is nem azonnal.

S azután eljött hozzám és sírt. Ez az igazság. S akkor egész éjjel azon törtük a fejünket, hogy hogy lehetne ebből a nem nekivaló, nem jószívnek való helyzetből kimentenie magát. S én akkor egyetlen szót szoltam hozzá tanácsképen, hogy hallgasson. S ezt ő megfogadta. Politikai jellegű kérdésekben nem is lehetett többé szólásra bírni, akárhogy támadták is egykori magatartásáért, vagy azzal szemben való következetlen viselkedéséért.

Azért olykor még el-elbeszélgettünk a zsidókról. Így ő egy alkalommal azt állította, hogy az ember olyan: ha más-kép nem boldogul az ellenfelével, akkor nem tekinti a verkedés szabályait, hanem oda üt, ahol nagyon fáj. S ezt a következő példával ábrázolta: ha néki, tegyük fel, Siegmund Freuddal vitája volna (akit nagyon sokra tartott és szeretett) s Freudnak már mindenben igaza volna s neki már nagyon kellene szégyelnie magát, akkor végül mégis csak azt kiáltaná oda neki, hogy bűdös zsidó.

Ilyen kedves és okos ember volt.

Ezt a róla szóló leveletem pedig, ha úgy tetszik, Szerkesztő Úr kiadhatja a Mult és Jövőben. Még örülnék is, ha az közlésre alkalmasnak bizonyulna.

Budapest, 1937. február 18.

Tisztelő és igaz híve:

Füst Milán

Adriatica Tengerhajózási Rt.

hetenkénti járatai

Triesztből és Genovából
**Egyiptomba,
Palesztinába,
Rhodosba, Görög-
és Törökországba,**

hetenként kétszeri járatok
**Ragusába és a Dal-
mát tengerpartra.**

Szentföldi társasutazás

ápr. 13 — május 4. a **Gerusalemme** hajóval, **Dr. Patai József** vezetésével, tíznapos palesztinai tartózkodással.

Felvilágosítás és prospektus kapható:

Adriatica Tengerhajózási Rt.

Budapest, VII., Thököly-út 2, IV., Váci ucca 4. és az összes utazási irodákban.
(Magyar Nemzeti Bank 575. számú eng.)

FAZEKAS L. PÁL: A ZSIDÓ „KÜLÜGYMINISZTER“

Dr. Nahum Goldmann

Tegnap Bécsben volt, ma Budapesten van, holnap Prágában lesz. A Jewish Agency, a Zsidó Ügynökség legelső ügynöke... Más-kép külügyminisztere. „Miben“ utazik? Rossz cikk. Úgy hívják: *Igazság*.

Ahová most érkezett ez a zseniális diplomata, nehéz talaj. Azt mondják, itt a Zsidó Ügynökség nem boldogulhat. Helybéli vigécek vannak itt. Jót

sohse, látszatra viszont tetszetősebb árut kínálnak.

Hogy mi lesz később? — Eh, idealizmus, jövőhelátás, országépítés, — szép szavak, romantikus utópiák, gyerünk, menjünk a *magunk* üzlete után... Ezt mondták 40 évvel ezelőtt az Úgy első „ügynök“-ének is. Herzlnak hívták... Herzl megálmodta az álmodat s most itt van, testet öltött. A zsidó nép felelős képviselője *nevünkben, megbízásunkból beszélt Genfben a Nemzetek Szövetsége előtt*. A mi diplomatánk. „Külügyminiszterünk.“

Ülünk szemben Nahum Goldmannel, az előkelő dunaparti szálló fogadótermében, körülötte a napisajtó munkatársai, baltól a szélsőjobbig. Markáns arc, magas homlok, határtalan akaratot eláruló száj, közvetlenség s mindenekfelett — csodás diplomáciai érzék. Nyugodtan, szenvtelenül beszél. Negyvenéves lehet. *Azt mondják, mielőtt Weizmann valamely fontos kérdésben határozna, előbb magához kéri — vonaton, hajón, repülőn, bárhol is tartózkodjék*. Mindenki tudja, hogy ma ez az ember *csinálja* a zsidó politikát s talán kétszer sem ejtette ki ezt a szót: *Ich...*

Mikor Weizmannról beszél, felemelkedik a hangja. Csodálatos embernek tartja. „A Királyi Bizottság előtt tartott beszéde éposza lesz népünknek“ — mondja.

Azután érdemben nyilatkozik: — Palesztina?

— Még 10—12 év s egyenesben vagyunk.

— Mikor fog napvilágra kerülni a Királyi Bizottság jelentése — kérdezzük.

— A koronázás előtt semmi esetre sem.

— Hogy mit fog jelenteni? — Nem tudom. Egyet azonban tudok. Azt, hogy a mandátum felett a Népszövetség mandátumbizottsága éberem őrködik. S még mást is mondhatok: *Anglia őszintén teljesíteni akarja vállalt köteletségét*.

— S a tavalyi zavargások?

— Az arabok jól választották meg az időpontot. Angliát rendkívül lekötötte Olaszország s Irakban akkoriban került uralomra a szélsőséges nacionalista párt.

Valaki ezt kérdezi tőle: Mi lett volna, ha felfüggesztik a bevándorlást?

— Erről szó sem lehetett. Nemcsak a mi és barátaink munkájának, diplomáciánknek köszönhető ez, hanem *Anglia — éppen a zavargások következtében — rájött arra, hogy egyetlen megbízható partnere mi vagyunk. Angliában napról napra jobban növekednek annak az iskolának a hívei, akik angol-zsidó szövetséget hirdetnek*. A zavargások alatt kitűnt valami, amit nem tudtak az angolok, nem tudtak az arabok s nem tudtunk mi sem: *azt, hogy milyen erősek vagyunk!*

Azt mondták egyesek — folytatja tovább kérdés nélkül — az események megingatják pozícióinkat. — Igen, meg kell erősítenünk nemzeti alapjainkat, a Keren Kajemet, a Keren Hajeszodnak, megcsináltuk a Mifal Biczaront — *de meginogni?!...* (Soha még embert ilyen magabiztosan nem láttam, mint mikor Nahum Goldmann ezt a szót ki ejtette. Cáfolt, állított, biztatott, gúnyolódott, és meggyőzött — egyszerre.)

— Majd így hangzik el egy kérdés: lehetséges, hogy ismét lesznek zavargások?

— Goldmann dr. erre ezt válaszolja: Zavarogni kicsit költséges mulatság. Az arabok tavaly is többet vesztek a zsidóknál. Óvakodni fognak, ők is békére vágnak.

S most feltesszük ennek a nagy diplomatának azt a kérdést, amelyet napjában többször szegeznek felénk: Az arab tenger?...

— Arab tenger? Igen — mondja — Bagdadból a muf-tiék üres kézzel tértek vissza, a pánarab konferenciát a legnagyobb erőfeszítések dacára sem sikerült összehozni, Egyiptomban néhány font gyűlt össze, Szíria teljes desinteressemant jelentett be. Ezek csak szimptomák. Különben is, nincs arab összefogás. Bár volna legalább zsidó összefogás! — S mintha a politikus eltűnne egy percre, a szenvtelen, kimért diplomata hangja egyszerre felerősödik.

Majd néhány gyors kérdés még: Amerika?

— *A legnagyobb támaszunk*. A napokban jelent meg Roosevelt nyilatkozata. S ha van ma tényező, amelyik Angliának imponál, az Amerika.

— Lengyelország?

— Sajnos, a zsidók sorsa *példátlanul* súlyos.

— Ön a napokban Beck lengyel külügyminiszterrel hosszas tárgyalást folytatott...

— Sajnos, erről nem nyilatkozhatom.

— Itália?

— Az olasz-abesszin konfliktus előtt Mussolini kimondottan pro cionista álláspontot foglalt el. A konfliktus a jóviszonyt egy kicsit megzavarta. *Ma már az olasz lapok ismételten a legnagyobb csodálat hangján írnak az épülő zsidó országról*. Egyébként Olaszországban a cionista szervezet az angol-olasz feszültség legkritikusabb napjaiban is zavartalanul folytatta működését. Ezt csak azért mondom, mert tudom, Önöknél bölcs zsidó vezetők attól félnek, hogy cionizmust csinálni hazafiatlanság — s gúnyos mosollyal az ajkán csóválja a fejét Goldmann, mint az olyan ember, aki valamit képtelen megérteni.

S még hozzáteszi: *A magyar zsidók nem vettek részt a genfi zsidó világkongresszuson. Mussolini egyenesen küldte az olasz zsidókat, mert tudja, hogy éppen így, ezen az úton, tudnak szolgálatot tenni hazájuknak!...*

Másnap egy szűkebbkörű grémiumban találkozunk vele, következő nap a Herzl-terem közönsége előtt beszél. Százak és százak szeme csüng rajta, úgy figyelik, amint beszél „a zsidó külügyminiszter“. Soha, egyetlenegyszer nem emelkedik fel különösképpen a hangja, szónoki fogásokat nem használ. Nem az érzélem, az értelem embere ő.

Primadonnákat nem ünnepelnek úgy, mint ezt az embert előadása végén. Patai József így tolmácsolja az egyéforrott embertömeg háláját: „Dr Goldmann, köszönjük önnek, amit Genfben tesz és köszönjük, amit Budapesten tett.“ Zúgó „hedad“ a visszhang. *Nem Goldmann-t ünneplik itt. A megvalósult álmodat...*

Goldmann azonban a pódiumot csak úgy mellékesen szolgálja nagyszerűen.

Nahum Goldmann a zöld asztalnál van otthon...

1. „Moraur ze“ (Ez a keserű gyökér)

הארז מרא וראנל מא חבושי יתונו נסיע ערא כאמר כף יוררו ידמיהום מל ואר

4. Házastársak különválása a gyermekek Nilusba dobása miatt

HUMOR A HAGADÁBAN

Dr. Naményi Ernő zsidó művészeti gyűjteményéből kaptuk ezeket az érdekes reprodukciókat, amelyek a pészachi Hagada régi illusztrációiban megnyilatkozó zsidó humorról tesznek tanúságot. A legkedvesebb egy müncheni Hagada-kodex miniatürje a 15. századból. Ahhoz a részhez, mely így kezdődik: „Moraur ze“ (Ez a keserű gyökér) — a jókedvű illusztrátor azt rajzolta iniciálénak, hogy a házigazda ráteszi kezét a felesége fejére és így mondja: „Moraur ze“. Azzal, hogy a „moraur“ (keserűgyökér) szó tulajdonképpen hímnemű, nem törődött a humorizáló művész. (1. sz.) Egy másik (2. sz.) kedves kép a 15. századbeli nürnbergi Hagada-kodexből a széder második pohárürítéséhez odarajzolt egy vaddisznót, mintegy figyelmeztetésül a bor hatására. A 3. sz. humoros rajz ugyancsak a nürnbergi Hagada-kodexben azt ábrázolja, amint ketten a kemence mögé bujva, lopva falatoznak a friss-sütésű macothból, habár az előírás szerint, aki Pészach előtt macoth-t eszik, olyan, mint aki menyasszonyához közeledik az esküvő előtt. Egy negyedik humoros rajz velencei Hagada nyomán készült arab Hagadából azt a legendát ábrázolja, hogy mikor Fárao elrendelte Izráel csecsemőinek Nilusba dobását (a rajzon oldalt), a zsidó házaspárok különváltak egymástól. („Prischuth derech eret.“) A rajzon férj és feleség elkülönítve és egymásnak hátat fordítva fekszenek ágyaikon. Egy másik rajzon élesre fent kard is látható a házaspár között. Humoros az is, amikor az idegen, akit széderhez hívnak („aki éhes, jöjjön és egyék“), lerongyolt koldusból átváltozik páncélos, sisakos lovaggá, aki az ajtón kopog. (5—6. sz.) Így igyekezett a művész derűt árasztani a széder komoly ünnepélyességébe is.

(5—6. sz.) A bekopogó koldusból sisakos lovag lett

2. Vigyázat a borivásnál!

3. Titkos macoth-evők

PRO PALESZTINA KÖZGYÜLÉS

A Szövetség Herzl-terme zsúfolásig telt meg. Szinte demonstrációnak hatott az ünnepi érdeklődés. Hogy a „Pro Palesztina“ hívei hűséggel kitartanak a Szövetség céljai mellett. És ünnepélyességét fokozta a világ minden részéből érkezett üdvözlő sürgönyök és táviratok sokasága. *Weizmann* professzor és *Lord Melchett* Londonból, a *Jewish Agency* Jeruzsálemből, a *Keren Kajemeth* és *Keren Hajeszod* központi irodái, a *Zsidó Világkongresszus* elnöksége Genfből, az *angol zsidó hitközségek szövetsége*, a *Board of Deputies* Londonból, az Erdélyi Zsidók Nemzeti Szövetsége, a bécsi hitközség elnöksége és a magyar és az osztrák Cionista Szövetség stb. stb., mind rendkívül meleg hangon buzdítanak munkára és kitartásra. Sűrű taps szakítja félbe *Patai József* elnöki megnyitóját, amikor az érkezett üdvözlésekről megemlékezik. Majd az év nagy elhúnytainak elparentálására tért át, amit a közgyűlés állva hallgatott végig. A két elhúnyt díszelnök, báró *Kohner Adolf* és *Székely Ferenc* udv. tanácsos helyét legméltóbban *Prof. Pfeifer Ignác* és báró *Hatvany Bertalannal* töltönek be, de ők úgy vélik, hogy csak a gyászév leteltével kerülhet sor a kérdés felvetésére. Külön részt szentelt a közgyűlés *Baltazár Dezső* emlékeztetének. *Patai József* méltatta a nagy püspöknek Palesztina s a jeruzsálemi héber egyetem iránt való szeretetét, dr. *Kiss Arnold* felolvasta mélytartalmú *Baltazár-ódáját*. A közgyűlés elhatározta, hogy *Baltazár püspök emlékét a Szentföldön ültetendő olajfaligettel örökíti meg*. *Pfeifer Ignác* professzor felszólalását más helyen közöljük. Dr. *Kahan Niszon* Palesztina politikai helyzetéről tartott igen tartalmas referátumot és erélyesen visszautasította a Palesztina-munka eddigi magyar képviselői ellen használt diffamáló hangokat. „Micsoda fennhéjzás kell ahhoz, hogy akik eddig hallani sem akartak Palesztináról és nem tettek egyebet, mint hogy akadályoztak és gáncsot vetettek, most, hogy belátták, hogy mégsem zárkozhatnak el örökre az építőmunkától, amelyben az összes művelt országok zsidói, cionisták és nem cionisták egyaránt résztvesznek, — ahelyett, hogy szerényen jelentkeznének a munkára, bocsánatot kérve a mult mulasztásaiért, feltételeket akarnak diktálni azoknak, akik egész életenergiájukat Palesztina nagy problémáinak szentelték és olyan eredményeket értek el, melyeket az egész világ közvéleménye csodálattal bámul!“ — *Stern* Zsigmond mérnök a Szövetség hachsara-munkájáról számolt be érdekes adatokkal illusztrálva. *Gádor Pál* igazgató, a Szövetség főtitkára felolvasta az évi jelentés fontosabb részleteit, *Prof. Heller Bernát* a jeruzsálemi egyetemi nemzeti könyvtár fejlődését ismertette rendkívül érdekes és tanulságos visszapillantást vetve a multra. *Prof. dr. Donath Gyula* egyetemi tanár az egyetemi bizottság jelentését mutatta be, melyet más helyen közlünk. Dr. *Lukács Leó* számvizsgálóbizottsági jelentése után a közgyűlés egyhangúlag megválasztotta elnöknek dr. *Patai Józsefet*, elnökhelyettesnek dr. *Kiss Arnold* vezető főrabbit, *Prof. Donáth Gyula*, *Prof. Török Lajos* egyetemi tanárokat, alelnöknek dr. *Biedl Samu* szegedi hitközségi és egyházkerületi elnököt, ügyvezető elnöknek *Bisseliches Mózes* főmérnököt. Főtitkár lett *Gádor Pál* igazgató, titkár *Marton Ede*, ügyész dr. *Kahan Niszon* ügyvéd, ügyészhelyettes dr. *Flesch Jenő* ügyvéd. Pénztáros *Stern Zsigmond* mérnök. Gazdasági és külkereskedelmi szakosztályi elnök dr. *Makai Emil* vezérigazgató, kultúrbi-zottság elnöke dr. *Patai József* és *Gerő Ödön*, könyvtári szakosztály elnöke *Prof. Heller Bernát*, egyetemi szakosztály elnöke *Prof. Donáth*, alelnökök báró *Hatvany Bertalan* és *Prof. Török Lajos*. Palesztina-hivatal: *Elek Szilárd* és *Stern Zsigmond* mérnökök. Szociális munka: elnök dr. *Baracs Károlyné*, alelnök dr. *Friedmann Ignácné* s dr. *Osztern Lipót*.

PROF. WEIZMANN LEVELE

London, 1937 február 4

Igen tisztelt Barátaim!

Engedjék meg, hogy február hó 10-én megtartandó közgyűlésük alkalmából legszívélyesebb üdvözleteimet tolmácsoljam Önöknek és sok szerencsét kívánjak a Pro Palesztina Szövetség munkájához.

Az Önök közgyűlése mozgalmunk válságos idejében ül össze. A béke szellemében végzett építőmunkánkat arab szomszédaink tavaly megzavarták. Nyugodt lelkiismerettel és egyben elégtétellel tekintünk vissza az eddigi munkára. A Jisuv az utóbbi években hatalmasan megerősödött anélkül, hogy ez az arabok helyzetét bármily módon károsan befolyásolta volna, ellenkezőleg, szomszédaink helyzete az ország fejlődésével párhuzamosan állandóan javult.

A királyi vizsgálóbizottság előtt, amely most tért vissza Angliába, felsorakoztattuk eddigi teljesítményeinket és egyúttal feltártuk panaszainkat is. Különösképpen a zsidó népnek az egész világon tapasztalható inséges helyzetére való tekintettel, a legnagyobb nyomatékkal azt a reményünket fejeztük ki, hogy építőmunkánkat zavartalanul folytathatjuk tovább.

Most tehát nyugodtan, igazságunk és jogaink tudatában kell megvárnunk a vizsgálat eredményét. Bármilyen lesz a bizottság javaslata és a mandatárius kormány döntése, szilárdan el vagyunk tökévelve, hogy munkánkat folytatjuk és tántoríthatatlanul, kettőzött energiával haladunk tovább az eddigi úton.

Ebben a szellemben kívánok a Pro Palesztina Szövetség munkájának sok sikert és annak a reményemnek adok kifejezést, hogy a Szövetség a Palesztina-eszméért vívott küzdelemből megerősödve és megacélozva fog kikerülni.

Ch. Weizmann,

a Jewish Agency elnöke

Vizhordó fiú Lengyelországban

BARÁT ENDRE: JAJNE BÁCSI KÉSZÜL A SZÉDERRE...

Látogatás Európa legidősebb házaspárjánál. A férfi 106 éves, felesége kereken 100 éves

Lám, az ujságírónak soha sincs magánélete. Az elmúlt héten azzal a szilárd elhatározással utaztam le Vámosgyörkre, hogy most aztán nem akarok törődni a pihenésen kívül semmivel. Még a töltőtollamat is otthon hagytam. Alig egy órát töltöttem kedves rokonok körében, máris támadás ért: Mégis csak bűn volna, ha már itt vagy s nem írnál a Reichman-házaspárról... Most volt a gyémántlakodalmuk s mindketten jó egészségben haladtak át a százéves életkor varázslatos határán...

S már felejtve is minden fogadalom, a hivatás titokzatos hatalma ösztökél, már megyek is a különös vizitre.

Mint a frissen esett hó, oly fehér a szakálla Reichman Jajne bácsinak, s e szakállrengetegből nemesmetszésű arc bontakozik ki, kék gyermekszemek ragyognak elő.

Barátságosan tipeg elém, székkal kínál s szólongatja a feleségét. De Reichman néni fekszik. Bemegyünk hozzá.

— Egy kicsit köhög, hát mindjárt lefekszik... — dohog Reichman bácsi, de azért aggodalmasan hajol a felesége fölé.

— Jómagam utoljára tizenkettőben voltam beteg, — folytatja az öregúr, — mit mondjak, jó szerkezettel áldott meg az Örökkévaló... Pedig én már százhat esztendő vagyok, az asszony pedig még csak száz...

Most a néni keze alól a dunnák alól:

— Ne öregíts, Jajne, — sipogja kedvesen, — még csak kilencvenkilenc múltam...

Egészen jó társalgó a százhatéves Reichman Jajne bácsi. Szavainak nyomán megtáruznak az örökre semmibe-tűnt régi idők, szinte egy másik világba képzeljük magunkat. Emberi sorsok kápráznak elő a mult ködéből, batusz zsidók végtelen sora imbolyog, ballagdál az örök országúton, sípjait megfújják, szinte idehallani, 1937 tülekedős világába.

Reichman bácsi Gulácson született, Beregszász mellett. Ott járt iskolába és a chéderbe is mint más falusi zsidógyerek. Jajne bácsi föleleveníti gyerekkori emlékeit, beszél Reb Jicchak Rochlie-ről, a Caddikról, akinek „gyerekkjáték volt csodákat tenni!”

— Mikor 1849-ben a muszka bevonult Beregszászra, rabbi Jicchak házán még ott lengett a nemzetiszínű zászló — meséli az öregúr. — Nosza, rohantak a hívek: „Rebe! Rebe, a Fanye van itt!” Ez volt az orosz cár zsidó neve. A rebének eszébe jutott, hogy el kéne rejteni a zászlót, ha elmennek a muszkák, ki lehessen tűzni újra. Na, mit gondolsz, fiatalúr, hová dugták a zászlót? Nem találja ki, megmondom: A mikvebe. Jöttek az oroszok, keresték a lobogót, persze nem is gondoltak arra, hogy a fürdőben is megnézzék... Így történt...

— Reichman bácsi nem vett részt a szabadságharcban? — kérdezem tőle.

— Nem, még nem voltam tizenennyolc éves. Hanem a hátyám elment, szegény el is esett, Tápióbicskénél...

Tovább meséli élete történetét. Huszonöt éves korában nősült, a Gitel leányát vette feleségül. Szegény árvaleány volt.

— Csak egy szál ruha volt rajta, pedig ajánlottak nagypénzű lányokat, de én csak a Rochelet szerettem...

— Nem is hántam meg! Egész Bereghen, sőt Ugocsában sem akadt takarosabb leány!

— Azért kacsingat még ma is a menyecskékre! — évődik a százéves feleség — nagy kópé volt az én uram világéletében!

Tíz gyermekük van s negyven unokájuk, no még harminchét dédunoka is. Népes család.

— Büszke vagyok rá, hogy mind jó zsidók maradtak a gyerekeim. Dehát nem adtam rossz példát nekik! Pedig az Urai- és Gulácsi-uradalmakban szolgáltam mint gazdasági intéző. És ennek dacára sohase szegtem meg a szombatot. Tréfnyit sem ettem, pedig ugyancsak szép mangalicákat hízlaltunk...

Megtudom, hogy az öregúr annakidején Gulácson hitközséget alakított, s több mint húsz évig volt elnök. Templomot is építtetett.

Beszél régi gazdáiról, Urayról, meg Gulácsiról. Az egyik alispán, az utóbbi pedig negyvennyolcas képviselő volt. A híres Beregi alispán dédapja.

— Gögös magyar urak voltak, de a zsidót mindig megbecsülték! — mondja Reichmann bácsi.

Az antiszemitizmusról beszélgetünk ezután.

— Antiszemiták mindig voltak s lesznek is — jelenti ki, azután nevet egyet a szakállába:

— De nem muszáj minden Hámánból egy Purimot csinálni...

A kitérőkre haragszik, az ő családjában egy sem akadt.

A régi beregszásziakról esik most szó, Jajne bácsi melegen emlékezik meg az öreg Fedákról, Fedák Sári édesapjáról.

— Egy „ohév jisruél” volt — mondja az öreg, aztán az eszlári ügyről, meg a Dreyfusról beszél.

— Megveri az Isten azt, aki az ártatlanokat hántja...

A százéves asszonyság csodálatosképpen kevésbé közlékeny, ha néha-néha szól is egy szót, rögtön a tíz gyermekét, negyven unokáját és harminchat dédunokáját hozza elő, „für jedes jidisch Kind gesagt!” mondja.

Reichmann bácsi reggel-este imádkozik, s templomba is el-el-tipeg. Egyetlen vágya, hogy Palesztinába elzarándokoljon.

— De csak akkor, ha megjön a Messiach...

— Mikor jön meg, Jajne bácsi?

— Az én apám, aki ben-tajre volt, mesélte: az Uristen előtt áll egy kristályserleg. Abban gyűlik össze minden könny, amit a népe hullat. S ha csordultig telik meg a serleg, jön a Messiás. Bizony, kifelé csordul már... itt az ideje a megváltásnak, a Messiás eljövételének... és én addig nem halhatok meg!

Valami szent, rajongó hit zendül meg a százhatéves aggastyán hangjában, míg ezt mondja.

Megkérdezem még tőle, minek tulajdonítja azt, hogy ilyen hosszú életet élhetett meg, ő is és a felesége is?...

— Nem nagy titok ez... Egyszerűen kell élni, s mindig akkor hagyni abba az evést, mikor a legjobban esik... Meg aztán azt hiszem, hogy aki megtartja a bőjtöket, meg a vallás parancsolatait, az élhet bátran több mint száz évig...

Egyébként nemrégiben ünnepelte a Reichmann-házaspár hetvenötödik házassági évfordulóját. Az egész falu valláskülönbség nélkül résztvett ezen a kedves családi ünnepen. Az öregúrnak olyan jókedve kerekedett, hogy táncolni is akart a feleségével, csak az orvos nem engedte.

*

Most nagyban készülődik a széderestére. Legkisebb dédunokáját, a hatesztendő Pistát tanítgatja a Manistanára. Jajne bácsi maga adja a szédert a népes családnak. Mint minden évben, ezidén is fennmarad a késő éjjeli órákig.

És bőven részt kér nemcsak a Hagadából, de a knédliből is...

FLEISCHER LIPÓT: A ZSIDÓSÁGNAK MÉG BE NEM TÖLTÖTT MISSZIÓJA

Nincs a földön még egy nép, amely elé oly magas hivatást tűztek volna ki, mint amilyen a zsidó népnek jutott.

A zsidó népnek *szentnek* kell lennie.

Alig szabadult ki az egyiptomi elnyomatásból, hogy mint független nép megszervezkedjék, még mielőtt honfoglalás céljából útrakelt volna: ezen feltétel mellett lett néppé avatva, ezen kikötés ellenében lett számára kilátásba helyezve a tejjel-mézszel folyó Kanáán: „És ti lesztek az én papi birodalmam s szent nemzetem.“ (M. II. 19. VI.) E rövid, de súlyos szavak jelölték ki a zsidó népnek azt a hivatását, amelyet a népek történetében be kell töltenie. E fenséges cél után való örök, lelkes törekvés tartalmat és magasabb értelmet ad az életnek, az emberi fejlődés legszébb eredményeit produkálhatja, mintaképpül szolgálhat a többi nemzeteknek, sőt az egész emberiség erkölcsi végkifejlődésének határkövét is jelölheti.

A zsidó népnek meg is adatott az a szabálykomplexum és életmód, amely a szentséghez vezet. Ezek az előírások valóban örök igazságokat tartalmaznak. Megadják a józan, mértékletes, igazságos, erkölcsös, higénikus, békés és erényes élet kereteit. De *szentté* csak akkor válik ez az élet, ha azt egyúttal az istenhit hatja át. Ha az Isten léte állandóan szemünk előtt lebeg, ha Vele nexusban képzeljük magunkat.

Mindig voltak is ily kiváló nagyjaink. Emberek, akik állandóan tudatában voltak annak, hogy van fölöttük szem, amely mindent lát, fül, amely mindent hall és hogy összes tetteiket számon tartják. Szóval: szent emberek. Szent *egyedek*. De hogy az egész nép szent legyen: annak minden rendű és rangú polgára: a szolga és az úr, a földműves és az iparos, a katona és a tisztviselő! Ez oly követelés, amelyet néppel szemben még nem állítottak fel.

Csak még egy nagy népet ösmer a történelem, amely a szentséghez hasonló nagy gondolatot táplált és ez a görög, amely az ideálitás fogalmát alkotta meg. Amint a zsidónál a kitűzött cél a szentség volt, ami a *jónak* a földön még nem létező, legmagasabb foka, úgy törekedett a görög az ideálisan *szép* megvalósítására, ami viszont a *szépnek* a természetet is felülmúló, tökéletes kivitele.

De ha a hellén szellem alkotott is utólérhetlent az építőművészet, a szobrászat, a festészet, a költészet és a bölcsészet terén: e hatalmas alkotó zsenik a nagyszámú népnek mindenesetre csupán egy elenyésző, kis hányadát képezték; míg a nagy tömeg, legfeljebb csak csodálattal gyönyörködni tudott a tökéletes művészi alkotásokban. A *szentség* tökélyét ezzel szemben a zsidó nép egész tömegétől követeli az Írás.

Már az első zsidó állam idején is volt a zsidó népnek legalább annyi, a szent jelzöt megérdemlő kiválósága, mint ahány zsenit a görög nép kitermelt magából. A zsidó próféták is alkottak műveikben annyi maradandót és utólérhetlent a szentség eszméjének, mint amennyit a görögök a szép ideáljának produkáltak. De a Zsidóország tözsomszédságában és az egész ókori világon divó bálványkultusz oly hatalmas súllyal nehezkedett a maroknyi zsidóság speciális szellemére, hogy a nagy zsidó tömegek még nem voltak képesek az egész világgal dacolva, a szentség eszméjének szolgálatába állni.

A második zsidó állam idején a Tóra és a próféták könyvei már nagyobb sikerrel terjesztették a szentség ideálját a nagy tömegek közt is. Ki is szorították az akkori időkben a nagy világban még mindig virágzó bálványkultuszt és az azzal járó nemtelenségeket. Győzelmet aratott a zsidó

szentség eszméje a hellenizmus fölött is. Még népszerűbbé tették ezt és az életre szabták a zsidó szentség szabályait a tanaiták és az utánuk fellépett amórák. De a közben bekövetkezett száműzetés és az egyre nagyobb mérveket öltő szétszóródás semmiképp sem volt alkalmas az önálló, specifikusan zsidó ideálnak, a szentség eszméjének kifejlődésére, amely eszmének teljes megvalósulása különben is csupán Palesztinával kapcsolatosan élt a képzeletben. Az egész világon szétszórótt népnek számtalan szellemi vezére még e mostoha viszonyok közt is megvalósította a szentség eszméjét a saját személyében és a nép legjobbjaiban is, de a nagy tömegeknek ily szárnyalását lenyomta a galut ólomsúlya.

A „papi birodalom“ és a „szent nemzet“ fogalma immár csupán mint a nagy magasságokban lebegő, természetes úton csaknem elérhetetlen *eszmény* maradt fenn a nép képzeletében.

A szentség eszme fejlődésének vonalán aztán sajnálatos, nagy visszaesést okozott az emancipáció bekövetkezése. E hatalmas történelmi tény nagy előnyöket hozott a zsidó népre elcsigázott, fáradt testének, anyagi és profán szellemi fejlődésének, de ezzel szemben letéřitette a zsidó tömegeket a szentség felé vezető útvonalról. Nagy zsidó tömegek elhagyták a specifikusan zsidó ideált, a szentség eszméjét és más népek ideáljainak szolgálatába szegődtek, azzal átván magukat, hogy hiszen ezek azonosak a zsidóság eszméinek legfontosabb vonásaival. Az asszimiláció processzusa ily módon a nagy tömegeket a zsidóságból kifelé vezette és úgy látszott, hogy ez az út a megsemmisülésbe fog torkolni. A zsidó néptest szétagrózódt és a szélróza minden irányába szétszóródt testrészekben már *idegen lélek* lakozott.

Az ősidőben kitűzött cél: a Palesztinában élő „papi birodalom“ és „szent nemzet“ *már eszmény sem volt többé!*

A zsidó tömegek ilyen stádiumában jelent meg a zsidó történelem színpadján a cionizmus. A zsidó népnek e csodálatos mozgalma összefogta a zsidó néptest szétszórótt roncsait, egyéforrasztotta még azon elemeket is, amelyek a zsidó nép fájának elszáradt leveleit képezték. És mindezen felül Palesztinát tette a zsidó gondolat középpontjává.

Mintha megvalósulni látná az ember Ezekiél próféta gyönyörű látomását, amidőn a hatalmas völgyben szétszórótt, kiaszott csontok egymáshoz közelednek, hogy élő testek hordozójává egyesüljenek. A zsidó nép visszatért önmagához, önmaga lett önmagának ideálja.

De amint ott Ezekiél próféta, úgy itt mi is megállapíthatjuk, hogy a nélkülözhetetlen lélek, a *szentség eszméje* még nem hatja át e csodálatos módon ujjaéledt hatalmas testet.

Hátra van még a cionizmushoz hasonló hatalmas erejű *ujabb* csodálatos megmozdulás, amely majd átlendíti a Palesztina-gondolathoz immár egyesült népet a *szentség* után való vágyódás vonalára.

És ez nem tartozik a lehetetlenségek közé. A magára eszmélt, egységes zsidó néptestnek egységes *lélek* kell. Nem válszthatja sem a jobb-, sem a balirányba tévelygő utakat, amelyek oly nagy távolságban vannak a zsidó nép multjától, legjobbainak mentalitásától. Hanem, amint a zsidó nép teste, kibontakozva a galut hálójából, önmagára talált, úgy annak lelke is önmagára fog találni. Nem fog a szomszédoktól népidéalt kölcsönözni, hanem saját multjából merítve, megvalósítja a maga specifikusan zsidó eszméjét, a szentség ideálját, ami évezredek előtt hivatásává tétetett és amely csodálatos megmozdulás tökéletes kifejlődése egybe fog esni az egész emberiségnek magáraeszmélésével.

Dr. Fischer József hitk. elnök

A jubiláló kolozsvári templom

Dr. Weinberger Mózes főrabbi

ERDÉLYI LEVÉL

A cluji hitközség most ünnepelte templomátépítésének ötvenedik évfordulóját. Az alig 60 családból naggyá fejlődött hitközség 1886 októberében tette le lélekemelő ünnepség keretében az új templom alapkövét s így megszűnt az a kényszerű vándorlás, mely a hitközséget egyik bérházból a másikba űzte. *Farkasházi Fischer* Vilmos hitközségi elnök tette az első indítványt s kiváló munkatársával: *Hunwald* Lipót, *Horovitz* Sámuel, *Kaufmann* Samu mérnök, *Kaufmann* Samu kereskedő, *Weisz* Mór, *Allenberg* Lázár, *Stern* Bertalan és dr *Weisz* Miksával hamarosan megszerezte a várostól a telket s adakozásból a szükséges pénzt. A templom tervrajzát *Hagner* Izidor mérnök díjtalanul készítette el. A templomavatást dr *Rosenberg* Sándor aradi főrabbi végezte.

Méltó keretek között ünnepelték meg a félévszázados jubileumot. Üdvözlő táviratot küldtek a királynak és Jamandi kultuszminiszternek, akik meleg hangon viszonzták azokat. Ünnepi beszédet tartottak a délelőtti istentiszteleten: dr *Weinberger* Mózes cluji és dr *Löwy* Ferenc targumuresi főrabbi. A díszközgyűlésen beszélt dr *Fischer* József elnök, *Gross* Frigyes megemlékezett a hitközségben működött szellemi vezetőkről, úgymint: *Kunstadt* Izsák és dr *Kohut* Sándor oradeai és cluji, valamint *Rausnitz* Salamon, dr *Rosenspitz* Sándor, dr *Klein* Jakab és dr *Eisler* Mátyás főrabbiokról. A cluji hitközséget üdvözölte az Ardeal-Banati Orsz. Izr. Iroda, az Orth. Közp. Iroda s számos hitközség.

*

Dr *Singer* Jakab főrabbi 40 éves papi jubileumát csendben ünnepelte a timisoarai hitközség. Dr *Singer* Jakab 1867-ben született Sajókazincon, 1894-ben a pesti tu-

dományegyetemen doktorrá, 1895-ben a budapesti rabbi-képzőben rabbivá avatták. Előbb Szentesen választották meg, majd a timisoarai II. ker. statusquo hitközség. Fáradhatatlan kutatója a zsidó történelemnek, munkái közül különösen nevezetese: *Adatok a bánási zsidók történetéhez a XVIII. században*, *Temesvári rabbik a XVII—XVIII. században*. Most a Spanyol zsidók Temesváron és A temesvári zsinagógák című művén dolgozik.

*

A cluji izr. hitközség kultúrosztálya teremtette meg a „Goldmark“ Zsidó Filharmonikus Zeneegyesületet. Eltekintve nevelő céljaitól, 20 szegénysorsú ifjat taníttat zenére. A Zeneegyesület célul tűzte ki a zsidó népi zene művelését, egyházi zenék felkutatását s a nem ismertek bemutatását. Kitűnő karnagya, *Boskovits* Sándor máris komoly eredményeket mutat fel. Kétévi fennállása óta rengeteg koncertet adott az Egyesület, a legváltozatosabb műsorral. A hitközség támogatása mellett *Adler* Zsigmond elnök áldozatkészsége és propagandája a tagok és pártfogók számát egyre növeli.

*

A közelmúltban tartotta meg *Lázár* Éva kiállítását a három utolsó évi művészi terméséből. Huszonegy képet állított ki a már Romániaszerte ismert művésznő. Rajzaiból az „Éhes vagyok“, az „1933 Németországban“ s a „Bolygó zsidó“ keltettek feltűnést, míg festményeiből az „Elhagyottak“, „Talmudista“, „Kaddist mondó gyerekek“ dokumentálták a művész alkotókészségét. Minden képét zsidó melankólia jellemzi. Felekezeti és társadalmi különbség nélkül látogatták a kiállítást, melyről úgy a román-, mint magyar nyelvű lapok legnagyobb elismeréssel emlékeztek meg. Lapunk olvasói számára nem ismeretlen *Lázár* Éva, akinek reprodukciói gyakran jelentek meg a *Múlt és Jövő* mellékleteként.

Gál István

Stühmer-féle

של פסח

csokoládé

a budapesti orth. rabbinárus felügyelete alatt. Kapható mindenütt.
Viszonteladók az eredeti hechsér másolatát kapják.

Gyár: Budapest, VIII. kerület, Szentkirályi-utca 8. sz.

Az angol Királyi Bizottság ülése Jeruzsálemben. Közepén Lord Peel áll, balra ül az angol király képe alatt a kormányzó

VILÁGSZEMLE

A zsidó légió alapításának 20. évfordulója alkalmából nagy ünnepség volt Londonban, Colonel Wedgwood elnök követelte a zsidó légió újjáalakítását. „Ha ilyen lett volna már Palesztinában, sohasem került volna sor zavargásokra.“ Kiemelte Amery, Peterson és Jabotinsky érdemeit a légió körül, Sir R. A. Chetwode tábornagy Allenby tábornokot mint Palesztina meghódítóját méltatta. Amery volt gyarmatügyi miniszter a zsidó légió jelentőségét emelte ki. A zsidók minden harctéren vitézől küzdöttek és Anglia jól tenné, ha a keleten felállítaná újra légióit, melyeknek elitjéhez tartozna a palesztinai telepesekből alakuló zsidó légió. A zsidó nemzeti otthon csak úgy lehet igazán az, ha lakosai a honvédelem részesei. Colonel Peterson szerint: „amint Transjordaniában van arab légió, kell, hogy Palesztinában zsidó légió legyen!“ — „Engedjétek Izrael fiait előrehaladni — ezt jelenti a Kadimah szó!“ — fejezte be Peterson. Jabotinsky kifejezést adott a cionista szervezettel való kibékülési hajlamának. „Nem vesztettem el Angliában való bizalmamat, sem hitemet Anglia és Izrael szövetségében!“

A német zsidók a „Reichsvertretung“ útján 1936-ban négy és félmillió márkát fordítottak zsidó célokra, az összeg túlnyomó része önkéntes adományokból jött be. 1936-ban 160 német zsidó iskola volt 42.000 tanulóval.

Norvégiában elítélt a bíróság egy gyárost zsidó kereskedők bojkottálása miatt. De hogy ilyen pör lehet már Norvégiában is, mindenesetre szimptomatikus!

A leipzigi vásár szeretettel meghívja a zsidókat is, de nem ígéri, hogy a vásár idejére felfüggesztik a nürnbergi törvényeket.

A németországi zsidók bevándorlása Palesztinába az elmúlt esztendőben is emelkedett.

Az osztrák gazdák szövetsége átvette a gabonaértékesítés monopóliumát és ezzel 4000 zsidó cég elveszti a gabonakereskedés folytatásának lehetőségét. A zsidó fogyasztást természetesen nem korlátozzák.

Braziliában több szenátor követeli a bevándorlás további korlátozását, főképp „bizonyos elemek“-kel szemben.

A Jewish Agency memorandumot adott át a királyi bizottságnak, melyben a palesztinai eseményekért teljesen a kormányt teszi felelőssé, amelynek minden téren elkövetett mulasztásait részletesen sorolja fel, a iisuv összes sérelmeivel együtt.

Csehszlovákiában a Mifal Bicarón néven lefolyt akció a palesztinai károsultak javára 1,235.373 csehszlovákiait eredményezett. Ebből Szlovénia és Ruszinszko 185.841 csehszlovákiait hozott össze.

Az amerikai revizionisták február végén tartották Newyorkban országos konferenciájukat a Betar, a Tel-Cháj és Brit Hechajal erős részvétele mellett.

Jabotinsky kihallgatása Londonban a királyi bizottság előtt igen nagy érdeklődést keltett világszerte. Fejtegetéseinek méltóságteljes voltát egyik párt sem vonta kétségbe, a bizottság pedig nagy respektussal hallgatta végig.

Vilnában, az egyetemi antiszemita zavargás alkalmából Prof. Rudnicki megkérdezte a diákoktól, miért követelnek külön padot a zsidó kollégák részére. „Mert keresztények vagyunk“ — felelték. Mire a professzor: „Ha Krisztus ma élne, ő is a ghettopadban ülne a zsidók között...“

Az angolországi Mizrachi március 14-én tartja országos konferenciáját Londonban.

A bécsi Wizo Hermann Struck-kiállítást rendezett nagy sikerrel. Dr. Max Eisler egyetemi tanár vezette be a Wizo új kulturális tevékenységét.

Nincs hely sehol. A francia gyarmatügyi miniszter a különböző kombinációkkal szemben, melyeket francia gyarmatok zsidó telepítésével hoznak kapcsolatba, kijelentette, hogy meggyőződése szerint „az egész világon csak egyetlen gyarmat van, mely új telepeseket fogadhat be és ez: Palesztina.“

A szentföldi turisztika az idén ismét nagy arányokban indult meg. Purim és Pészach között több ezer zarándok látogatta az országot. Husvételre és husvétel után nagy keresztény zarándokcsoportokat várnak.

Az osztrák Unio képviselői megegyeztek a bécsi hitközség cionista vezetőségével és így mint kisebbség részt vesznek annak belső irányításában. A cionista többség nem tartotta ildomosnak, hogy a kisebbségi pártokat a vezetésből kizárja.

JÖN A HÚSVÉT!

SÜTEMÉNYEK ÉS
DESSERTEK
ELKÉSZÍTÉSÉHEZ
NÉLKÜLÖZHETETLEN

A
כשר Ceres

100%-OS
TISZTA NÖVÉNYZSIR

GYÁRTJA:
HUTTER ÉS LEVER R.T. BUDAPEST

1/4 kg ára 70 fillér

UJ KÖNYVEK

DR. FODOR LAJOS: A HITKÖZSÉGEK PALESZTINA-
MUNKÁJA, NÉPKÖZSÉGI FELADATAI

A hatvani hitközség ifjusági csoportja adta ki ezt a sok megszívlelendő eszmét tartalmazó füzetet és a csoport elnöke, dr. Neumann Ferenc Előszavában kiemeli a szerzőnek nagy érdemeit az ifjusági mozgalom körül és rámutat dr. Fodor Lajos munkájának égető aktualitására. És valóban mi sem aktuálisabb, mint ezeknek a kérdéseknek a megtárgyalása ma, mikor az ifjuságról mindenki beszél, de senki sem tesz érte semmit. A probléma nem speciálisan a magyar zsidó ifjuságé, hanem egyetemes; épp ezért a célkitűzésnek is egyetemesnek kell lennie — állapítja meg igen helyesen Fodor dr.

„Öncsalás és önámítás, hogy hitközségi szervezeteink a zsidó vallás fenntartását szolgálják. Nem vádolunk senkit, mert egyénileg senki sem tehet róla és jószándékot sem vitatjuk el senkitől, de mondjuk ki bátran, hogy hitközségi életünk csak destruálja a zsidó vallásunkat, destruálja pedig, mert a mindennapi élet meghazudtolására vezet. Vallásunk előírásait nem tartjuk meg, a szombatot nem szenteljük meg, ünnepeinket nem üljük, amikor pedig fiatalságunk a vallástanítás és a gyakorlati életnek ezt az óriási ellentétét látja, akkor úgy érzi, hogy itt egy nagy önámítással és hazugsággal áll szemben és így lelki életében meginog, hitében megrendül és más zsidó népi értéket nem látván maga előtt vallási és hitéleti szempontból teljesen destruált nihilistává lesz.“

Fodor Lajos dr. hatalmas konstruktív tervet dolgoz ki az ifjúság átrétegződésének és a zsidó életbe való bekapcsolódásának elősegítésére. Ezt a tervet részletesen adta elő a MCSz 1937. országos értekezletén. *Gazdasági és lelki védelmet* kell nyújtani a fiatalságnak, biztosítani kell saját szervezeteinkkel, kataszter felállítással stb. a középosztályokban való elhelyezkedés lehetőségeit, de még proletársorban is a zsidó kultúra megszervezésének feltételeit.

Szükséges egy országos gondoskodó és gyámolító zsidó szervezet kiépítése. „A mezőgazdasági kiképzést csak a hitközségek együttes ereje tudja lehetővé tenni.“

„Ha a magyar zsidóság teljesítette volna ezt a természetes kötelességét, akkor ma virágzó magyar kolónia fogadhatná be kivándorlásra érett gyermekeinket és ez a kolónia a magyar palesztinai kultur- és gazdasági kapcsolatnak volna értékes és hazai gazdasági életünket szolgáló tényezője.“

„Klal, sómér, mizrachi, revizionista stb. mind erעי belgazdaságpolitikai áramlatokat képviselnek, semmi vonatkozásuk nincs a galuti gazdasági, társadalmi, vagy állampolitikai irányzatokkal, mert mind belső és palesztinacentrikus gazdaságpolitikai eszmeáramlatok kifejezői és egy kialakuló reális népi élet bizonyítékai. Ezek egymás között vívják meg a maguk harcát és egészen bizonyos, hogy az erעי életnek lesznek korszakai, amikor hol az egyik, hol a másik irány lesz az uralkodó, de az is bizonyos, hogy mindegyik mindig nacionalis országépítő tevékenységet fog kifejteni.“

Igen mélyből fakadó Fodor dr. fejtegetése a zsidó kulturáról. Szinte idézni szeretnők Fodor dr. egész munkáját. — Ehelyett ajánljuk figyelmes és elmélyedő elolvasását!

„LEGENDÁS HAGADA.“ Ezt a címet adta Abraham Márton új magyar fordítással és bőséges magyarázatokkal ellátott Hagadájának. A magyar hagadák sorozata ezzel ismét bővült és pedig értékes számmal, mely valóban széderesti olvasmányt ad a család kezébe. Abraham Márton alaposan ismeri a Hagada-irodalmat és a Peszach-ünnephez fűződő midrasokat, melyekből sokat és jól ad ízelítőül. De Abraham Márton nyomdász is és a könyv kiállításán, érdekes és újszerű szövegelrendezésén meglátszik, hogy igazi mestere művészi iparának. A szöveget, fordítást és magyarázatokat végigkíséri szájhagyomány és a midrasi legenda-irodalom nyomán az egyiptomi kivonulás története. Az énekek verses fordítása Abraham Károly munkája, kinek cionida-fordítása nemrég jelent meg a *Mult és Jövöben*. A legendák sikerült illusztrációit Král Ervin, a stílusos fejleceket Katona Béla készítette.

TOLLHEGYRŐL

SÜRGÖNYÖK, LEVELEK, ÁTIRATOK

érkeztek hozzánk napról-napra mindenfelől a *Mult és Jövő* februári számának megjelenése óta, egy „Nyílt levél” reflexióiként. Meleg üdvözlések és elismerések a nyílt kiállásért és őszinte szókimondásért. Nem közlünk szemelvényeket. És pedig nemcsak „helyszűke miatt” nem; hanem mert a cél egyáltalában nem a személyes siker volt. Sem a „Nyílt levél” írója, sem a címzettje nem fontos ebben az ügyben. Csak az a neveléses gőg, mely véletlen vagyoni prosperitásból jogot vél formálni súlyos szellemi kérdések könnyed, sarkantyús elintézésére. És ez a jelenség, sajnos, nem egyedülálló és nem is szórványos. A legszomorúbb pedig éppen az, hogy annyira jutott zsidó közéletünk bizantinizmusa, hogy egy őszinte, nyílt hang már ámulást és feltűnést kelt.

HALÁSZFALU HAIFA MELLETT.

Valahogyan bibliai hangulat árad a hírből, hogy Palesztinában héber halászfalu keletkezett: „Kfar dajagim”. Ha nem tudnók, hogy Németországból és egyebünnen kivándorolt fiatalokról van szó, akik ezt a munkaterületet is meg akarják hódítani a Szentföldön a zsidó ifjúság számára, — azt hihetnők, régi idők folytatódna, amikor jámbor halászmesterek figyelik a szent ígéket a Genezáreth partján. Egy bizonyos, hogy Kfar dajagimban héber szó mellett, vagy héber gondolatokba merülve héber szótlanság mellett fogják kötözni, oldani és tengerbe bocsájtani a hálókát és héber legendák fognak nőni a partokon, miket elsodornak a hullámok hozzánk is, és azokhoz is, akik csak csillogó aranyhalacsák után halásznak...

AZ ANGOL KIRÁLYI PÁR TÜNTETÉSE.

Legtöbbnyire szimpatikusabb, ha uralkodó tüntet, mint ha tömeg teszi ezt. Uralkodók tüntetéséből ritkán keletkezik baj. Inkább a bajok elsimítására törekszenek. Ez volt a tendenciája az angol királyi pár tüntetésének is a londoni ghejtóban. Londonban is felütötte fejét a faji harc hóbortja, már bizonyos tüntetés is volt a zsidók ellen, úgynevezett álfasiszták be akartak hatolni a ghejtóba, de kísérletük megtört a jól megszervezett ellenálláson. Most tárt karokkal fogadták a „tüntetőket”, az angol királyt és a királynét, akik „szombati vizitre” jöttek, amikor az üzletek zárva vannak és a ghejtó népe az utcán sétál és örül, hogy szóbaelegendnek vele az ilyen felséges tüntetők...

AZ OLASZ ZSIDÓSÁG NYILATKOZATA.

Az olasz zsidóság ünnepélyes nyilatkozatban fogadott hűséget az olasz fasizmusnak és egyben kíméletlen harcot fogadott a bolsevizmus ellen. Ezt a nyilatkozatot egyes olasz lapok támadása tette szükségessé, akik ott is kezdték a „zsidó internacionalizmus”, sőt „zsidó kommunizmus” hamis vádját hangoztatni. A legszomorúbb pedig a dologban az, hogy amikor a zsidóságtól valahol ma „különös lojalitást” kezdenek követelni, akkor nem segít semmit, ha ennek a követelménynek eleget is tesznek... Sőt, ilyenkor kezdenek figyelni azok is, akik a dolgokkal nem törődtek eddig: miért is kell a zsidóktól akár önkéntes, akár önkéntelen hűségnyilatkozat?

A ZSIDÓ HABER.

A német birodalmi sajtófőnök eldicsekedett legutóbbi beszédében azzal, hogy az idegen országok salétrom-monopóliumát megtörte a német Fritz Haber vegyész. — Csak azt hallgatta el a sajtófőnök, hogy a Nobel-díjas professzort 1933-ban, mint nem árját, kiüldözték a harmadik birodalomból és a „német Fritz Haber” száműzetésben halt meg, könyvtárát pedig a jeruzsálemi héber Egyetemnek hagyományozta.

A Mult és Jövő szentföldi

társasutazása

Indulás április 13-án este 8 órakor

Jelentkezni lehet még néhány napig.

Amint a Palesztinából érkezett hírekből kitűnik, az idei turista-évad minden tekintetben a legsikeresebbnek mondható. Európából, Amerikából és Délafrikából hétről hétre érkeznek a hajók Haifába tele turistákkal, akik az országban szétszóródva, különböző intézmények vezetése alatt teszik meg autótúráikat Judeában és Galileában. A *Mult és Jövő* zarándokcsoportja ezúttal is előkelő, intim társaságból fog állani, amely a korlátolt számban rendelkezésre bocsátott hajóhelyeket már nagyrészt lefoglalta. Még csak néhány kabin kapható, melyeknek lefoglalására az *Adriatica Tengerhajózási Rt.* pár napi halasztást adott. A „*Gerusalemme*” szalonhajó összes kabinjai modern kényelemmel vannak felszerelve, hideg-meleg folyóvízzel, tengerre néző ablakkal. A jelentkezéssel egyidejűleg be kell küldeni 200 P előleget. A programba fel van véve a régi és új Palesztina minden fontosabb nevezetességének megtekintése. Az összes költségek pengőben kiegyenlíthetők. A hajójegyek visszafelé bármely későbbi hajóra is érvényesek. Részletes felvilágosítás, prospektus a *Mult és Jövő* kiadóhivatalában, Budapest, V., Vadász-utca 11. Telefon: 11-99-55.

SZENTFÖLDI TÁRSAS- UTAZÁS

a „GERUSALEMME”
hajóval Triesztből április
hó 13-tól május hó 4-ig
Dr. PATAI JÓZSEF
vezetésével

11znapos palesztinai tartózkodással, kirándulási lehetőséggel
Egyiptomban. Rituális ellátás!
Kizárólag tengerrenéző ablakok!
Rendkívül mérsékelt részvételi díjak.

Felvilágosítás és prospektus kapható
Adriatica Tengerhajózási Rt.
Budapest, VII, Thököly-út 2. IV, Váci-u. 4. és a

„**Mult és Jövő**”
szerkesztőségében
V, Vadász-utca 11

M. N. B. eng. 575

KRÓNIKA ÉS SZEMLE

ROOSEVELT ELNÖK LEVELE STEPHAN WISE-hez

Washington, Fehér Ház, 1937. II. 6.

Kedves dr Wise!

Kérem, közvetítse legjobb kívánságaimat azoknak a férfiaknak és asszonyoknak, akik Washingtonban az United Palestine Appeal által összehívott országos gyűlésen megjelentek, hogy a palesztinai ügyekről tárgyaljanak. Az amerikai nép, amely mindig az emberi szabadságért küzdött, rokonszenvvel és érdeklődéssel kísérte a zsidók törekvéseit Palesztinában, hogy megújítsák kapcsolataikat ősi hazájukkal és ismét felvirágoztassák a zsidó kultúrát azon a helyen, ahol évszázadokig virult és ahonnan később a világ minden zugába eljutott.

Idén lesz húszéves évfordulója a Balfour-deklarációnak, az új palesztinai zsidó építőmunka alapkövetételének. Ez a két évtized a palesztinai zsidó pionirok életterejének és akaratának fényes bizonyítéka volt. Az Amerikai Egyesült Államok zsidó polgárai büszkék kell, hogy legyenek arra, hogy az újjáéledés és újjáépítés hatalmas munkájából ők is kivették a részüket. Örömmre szolgál, hogy az önök tanácskozásain résztvevőknek szívből jövő szerencsekívánataimat és legmelegebb üdvözleteimet küldhetem.

Öszinte híve

Franklin D. Roosevelt.

ROOSEVELT PURIMI ÜDVÖZLETE. Az Egyesült Államok elnöke nem elégedett meg a szokásos újévi üdvözléssel, melyet a zsidóknak küldött és azzal az üdvözléssel sem, melyet a Palesztina-munka úttörőinek és segítőinek küldött, hanem az idén a rendkívüli antiszemita agitációk ellensúlyozására külön purimi üdvözlést is mondott be személyesen a rádióba:

„A zsidó nép csodálatos megváltása a veszélyből s megsemmisülésből, mellyel évszázadokkal ezelőtt egy Hámán megfenyegette, kell hogy megerősítse hitét és jövőjébe vetett bizalmát ma is. A ragyogó örökség tudata emelje a zsidóság önértékét!“

„Egy Hámán“ — mondja Roosevelt, bizonyára nem minden célzás nélkül.

DR. GOLD SIMON ama ritka egyéniségek közé tartozott, akiknek minden szavából feltétlen igazságérzet szűrődik át hallgatójára. Nem csak azért volt nagy jogász, mert páratlan, alapos tudással búvárkodott a jogtudományban, hanem mert az igazság lelkes harcosaként küzdött mindig a jog érvényesüléséért és a hit fanatizmusával szolgálta az igazságszolgáltatást. És az emberi jog köréhez tartozott nála a humanizmus győzelmének tudata. Ezért volt ő ott egész szívével, egész lelkével mindenütt, ahol ajóságot, az emberszeretet kellett gyakorolni. Az a nagy részvét, amelylyel utolsó útjára kísérték, fényes tanúsága volt annak, hogy nála valóban beteljesedett a bibliai íge: „És előtted jár a te igazságosságod“... A zsidó közéletben is tevékeny részt vett, a pesti hitközség képviselőtestületének dísztagja volt, a VI. községkerületi bíróságnak elnöke, a Pro Palesztina Szövetség elnöki tanács tagja. Dr. Friedmann Ignácné, a zsidó humanitárius élet vezető egyénisége és dr. Gold István fővárosi ügyvéd édesapjukat gyászolják az elhunytban.

A NYIREGYHÁZI CHEVRA KADISA 80 ÉVES JUBILEUMÁT a templomban dr. Bernstein Béla főrabbi méltatta, a szokásos évi közgyűlésen Schwarcz Ede elnök hervadhatatlan érdemeit — 40 éve elnök — jegyzőkönyvben örökítették meg, dr. Rosenberg Emil egészségügyi főtanácsos, aranydiplomás orvost örökös tiszteletbeli tagnak választották meg.

MEINL

Magyarország legnagyobb

kávészaküzlete

36 fióküzlet Budapesten

13 fióküzlet vidéken

SZÉKELY SALAMON. A Pro Palesztina legutóbbi közgyűlésén dr. Patai József elnöki megnyitójában meleg hangon emlékezett meg Székely Salamon kísérletügyi főtanácsosról, a Szövetség elnöki tanács tagjáról, az óbudai hitközség volt elnökéről, aki lelkes híve volt a Palesztina-építőmunkának, különösen támogatta KKL-t és nagy barátja volt az ifjúság akcióinak. „Együtt mentünk egy nyáron az ifjúság táborába, ő és hitvese nagy élelmiszer-csomagokat vittek az általuk annyi szeretettel dédelgetett diákoknak, akik megható ragaszkodással viszonzták szívük jóságát.“ A KKL-bizottság egyetlen ülésén sem hiányzott Székely Salamon és mindig voltak eszméi, érdekes hozzászólásai. A Pro Palestina méltó módon fogja megörökíteni a nevét a Szentföldön.

RABBIVÁLASZTÁS. Dr. Presser Béla, aki most magyarosította belügyminiszteri engedéllyel nevét Berendre, a szigetvári hitközség, pályázat kiírásának mellőzésével, kerületi főrabbinak választotta meg. Az ünnepélyes beiktatás március 7-én folyt le.

LOHR MÁRIA „Kronfusz“ vegytisztító és kelemestő

Gyár és központ:
VIII., Baross-utca 85
Telefon: 1-302-37

EPPLER SÁNDOR ELŐADÁSA. A pesti hitközség és az Orsz. Izr. Patronage Egyesület szociális tanfolyamán érdekes és tanulságos előadást tartott Eppler Sándor, a pesti hitközség főtítkára „A zsidó felekezet gondozó munkája” címmel. Amit a pesti zsidó jótékonyosság szétforgácsolásáról és szervezetlenségéről mondott, valóban minden tekintetben megszívlelendő és talán éppen az előadó hivatása lesz, hogy az általa felvetett eszméket az egész vonalon meg is valósítsa. Báró *Hatvany* Bertalan elnök mondott köszönetet az előadásért, melyet zsúfolt terem hallgatott végig.

PATAI JÓZSEF ELŐADÁSA. Február 11-én a Miefhoe Judaisztikai (zsidóság-tudományi) Társaságában dr. Patai József az új palesztinai héber költészetéről tartott előadást. Megnyitóban Szabó Ödön elnök a zsidóság-tudomány feladatairól beszélt.

A GYŐRI IFJÚSÁGI KULTUREGYESÜLET ÉNEK-KARA BUDAPESTEN. A Goldmark-terem zsúfolásig telt meg a győri zsidó énekkar vendégszereplésére és valóban „szombati lélek” áradt az előadásból, a népdalokból és kompozíciókból és elsősorban abból az emelkedett bevezetésből, mellyel dr. *Róth* Emil győri főrabbi a hangversenyt megnyitotta. És amikor a közönség végighallgatta a szombati népdalokat énekben és hangszeren *Fodor* Kálmán karnagy lelkes vezénylete alatt, úgy érezte, hogy itt valamit bemutatnak, amit Budapesten is mintaképül kellene venni. Hiszen maga a tény, hogy a zsidó ifjúságnak egy egész csoportja szombati dalok betanulásával és továbbplántálásával foglalkozik, zsidó szempontból kulturfeladatot jelent, még ha nem is volna művészi sikerrel egybekötve. A győri műsort nagyrészen *Blasz* Sámuel és *Fodor* Kálmán írták át és harmonizálták. A héber szövegeket előbb *Hevesi* Simon és *Patai* József fordításában elszavalta *Klein* István és így a közönség értette a dalnak nemcsak a melódiáját, hanem tartalmát is. Csellón *Biermann* Walter játszott mély átérzéssel, de meg kell dícsérni az énekkar mellett a szólistákat is. Valamennyien meleg sikert arattak.

A KEREN HAJESZOD MUNKÁJA. A Keren Hajeszod legutóbbi, jeruzsálemi sajtókonferenciáján tájékoztatták a sajtó képviselőit az elmúlt év Keren Hajeszod-munkájáról. A Keren Hajeszod bevételei a megelőző évvel szemben 15 százalékkal emelkedtek. Az 5693-i, tehát három év előtti bevételekkel szemben 85%-os emelkedés mutatkozik. Az elmúlt év folyamán kezdődött a „Védelem és Biztonság” akciója, amelyet a legutóbbi Aktionskomitee határozott el zürichi ülésén. Ez az akció eddig még csak az európai kontinensen folyt, ahol erre a célra 100.000 fontot sikerült összehozni. A tizenöt éves Keren Hajeszod netto bevételei 5,765.000 fontot tesznek ki. Ez az összeg teljes egészében Palesztinában lett kiadva. Telepítésre 1,988.000 fontot, nevelési intézményekre 1,030.000 fontot, az építőmunka egyéb ágaira, mint a bevándorlás finanszírozására, munkás- és lakóházak építésére, városi telepítések stb. céljaira 2,737.000 fontot fordítottak.

Egy közelmúltban alakult mezőgazdasági telepítő társaság tőkájéhez a Keren Hajeszod 50.000 fonttal járult hozzá. A társaság 200.000 font értékű kötvényt bocsát ki, amely összegből újabb telepítéseket finanszíroznak. A Keren Hajeszod volt az a tényező, amelyik a telavivi kikötő építésének iniciatíváját megragadta és pénzügyileg az utat egyengette.

EGY AMERIKAI LEVÉLBŐL A MULT ÉS JÖVŐRŐL. Dr. Braun Sámuel ismertnevű clevelandi orvos írja: „Már nem is tudjuk elképzelni a mi életünket a Mult és Jövő nélkül. Hisz az első szám megjelenése óta, ime egy negyed századnál is régebben olvassuk! Úgy megszoktuk, úgy megszerettük, hogy már nem is tudnánk megenni nélküle és 25 esztendei meglegedett olvasás után örömmel nézünk elébe az 50. évfordulónak! Nekünk, messze földre szakadt magyar zsidóknak kimondhatatlan szolgálatot tesz a Mult és Jövő: összeköti a jelent a multtal, a jövővel. Így követjük mi mindig jövőbe néző irányát és multba tekintő szellemét.”

STUBNIANANSKÉ TEPLICÉN elhunyt *Krecs* Gyula templomelöljáró, az Általános Hitelintézet igazgatója, 58 éves korában. Az elhunyt közismert személyiség volt, aki buzgó támogatója volt a zsidóság eszméinek és a helyi szegényeknek. Az egész vidék részvéte mellett temették el.

**SIRKÖVEK
GERENDAY-A és FIA
BUDAPEST VIII., FIUMEI ÚT 7 SZ.**

Mindent megtalál
nyolc házban levő raktárainkban
használt és új iroda-, lakás-, antik

BUTOR

vétel, eladás, csere, kölcsönzés

Áruházi rendszer Csillárok, műtárgyak. Perzsa-torontáli szőnyegek. Kombinált szobakülönlegességek

Universal VII., Wesselényi-u. 8
Telefon: 1-378 42. 1-358 69

SZÉDER ELŐFIZETÉS

A kitűnő HOFFMAN-féle orth. כשר vendéglőben

változatos, finom menü mérsékelt árban, házhoz szállítva is
Lakodalmakat vállal elsőrendű kivitelben
Elsőrendű פסח של fajborok legolesőbb napi árban

Budapest, VI., Révay-utca 4/B
Telefon 1-238-43

FREUND BERNÁT középisk. tanár, ny. polg. fiú- és leányiskolai igazgató, a kultúrának és a nevelési ügynek szentelt sok évtizedes munkálkodása után Velka-Bytcán, a pátriárkák kiváltságos magas korában elhunyt. A megboldogult a generációk egész sorozatát nevelte kiváló pedagógiai művészetével, tanítómester volt a szó legnemesebb értelmében és iskolája a nevelés és tanítás ügyének valószínű mintaintézménye volt. Puritán polgári erényeivel széles körökben tett közbecsülésre szert és temetésén impozáns módon nyilatkozott meg, felekezeti különbség nélkül, tisztelői nagy seregének megbecsülő részvéte. A megboldogultat nagy és kiterjedt rokonság gyászolja: özvegye, aki hűségesen állott mellette jóban-rosszban egy életen keresztül, fia, Szántó Jenő, a Magyarországi Izraeliták Országos Irodájának alelnöke, menyje, Szántó Jenőné, másik fia, dr Szántó Valér, valamint leánya, Szeles Henrikné, veje, Szeles Henrik, végül unokáinak sora. A gyászoló családot a felekezeti intézmények és a társadalom köréből számosan keresték fel részvétnyilatkozatukkal.

A BUDAI IZR. HITKÖZSÉG ÚJ VEZETŐSÉGE. A budai izr. hitközség képviselőtestülete Berényi Sándor dr. ügyvéd elnöklete alatt tartotta meg alakuló közgyűlését. A képviselőtestület 106 szavazattal 47 ellenében, tehát több mint kétharmad többséggel elnöknek Kriszhaber Adolf dr. ügyvédet, alelnöknek Csobádi Samu dr. ügyvédet választotta meg. Az előjáróság tagjai lettek: Auer Róbert okl. mérnök, egerszalóki Czigler Béla okl. mérnök, Fahn Fülöp bornagykereskedő, Gerő Ödön hirdető, Goldberger Sándor vállalkozó, Gosztonyi Ármán dr. ügyvéd, Kalmár Sándor gyáros, Kammer Vilmos kormányfőtanácsos, vezérigazgató, Katona Gyula műszaki főigazgató, Kertész Manó dr. tanár, Lőrincz Géza gyáros, Pap Lajos igazgató, Sauer Jenő pénztárfőnök, Sebők Zsigmond nagykereskedő, Vető Sándor MÁV-igazgató, Berényi Sándor dr. választási elnök üdvözlő szavai után Kiss Arnold dr. vezető-főrabbi mondott áldást a vezetőség tagjaira, majd Kriszhaber Adolf dr. elnök elmondotta a béke szellemétől áthatott székfoglaló beszédét. Utána Csobádi Samu dr. alelnök maga és előjárótársai nevében köszönte meg a bizalmat.

A BUDAI CHEVRA KADISA KÖZGYŰLÉSE. Biró Géza elnök beszédében örömmel állapította meg, hogy a Chevra helyzete az 1936. év folyamán ismét javult. Az adósságok jelentékeny mértékben csökkentek, úgy hogy most már csak oly tartozások állanak fenn, melyek törlesztése nem okoz gondot a vezetőségnek. Indítványára a hitközség lelépő elnökségének és előjáróságának a közgyűlés jegyzőkönyvi köszönetet szavazott a nyújtott támogatásért. Deutsch Simon titkár titkári jelentésében elparentálta a Chevra halottait, majd beszámolt az elmúlt esztendő munkájáról. Herzl Béla intézményügyi előjáró számolt be ezután a kórház és az üdülő működéséről. Dr. Kriszhaber Adolf, a hitközség elnöke meghatottan köszöni meg a hitközség előjárósága nevében az elnök jóleső szavait. Ezután Katona Gyula hitközségi előjáró köszönte meg a közgyűlés nevében a kórház főorvosi, orvosi és tisztviselői karának lelkes munkásságát, majd Biró Géza elnök zárószavaival ért véget a közgyűlés, melynek befejezése után hosszasan és lelkesen ünnepelte a közgyűlés közönsége a Chevra és a hitközség elnökét. A közgyűlést ünnepi istentisztelet előzte meg, melyen dr. Kiss Arnold vezető-főrabbi méltatta lelkes szavakkal a Chevra érdemeit.

I. M. I. T. BIBLIÁT KERES A ZSIDÓ GIMNÁZIUM. A Pesti Izraelita Hitközség Gimnáziumának igazgatósága azal a kéréssel fordul mindazokhoz, akiknek könyvtárában megvan az IMIT teljes magyar Szentírás-fordítása, ajándékozzák azt a gimnáziumnak, ha nélkülözhetik. Cím: XIV., Szent Domokos ucca 10.

של פסח

HUSVÉTI ÁRUT

az ismert kiváló minőségben,
az idén is gyártunk.
A felügyeletet az egri főrabbi,
főtisztelendő

SCHREIBER SIMON

ur gyakorolja.

A husvétli áru gyártásának rituális felügyelete még sokkal szigorubb, mint az egész éven át gyártott áru amugy is nagyon szigoru felügyelete. E szigoru rituális felügyelet teljes erejű biztosíték arra, hogy az áru és így különösképpen a husvétli áru megbízhatóságához soha kétség nem férhet.

A husvétli árut
tehát a legvallásosabb emberek
is a legteljesebb bizalommal
fogyaszthatják.

FRANCK HENRIK FIAI R.-T.

Budapest 113.
Postafiók 5.

Telefon: 2-688-45

JUBILEUM. Dr Lövy József és neje, a Joint Árvagyámoló Egyesület elnöknője e napokban ünnepelték házasságuk huszonötödik évfordulóját. A kassai zsidó társadalom, de különösen az újcionista szervezet, a Brit Násim Leumiót és a Joint Árvagyámoló Egyesület, tudomást szerezvén az agilis házaspár jubileumáról, meleg és lelkes ünnepeltetésben részesítették dr Lövyéket. Az Árvagyámoló több ezer koronás ágyalapítványt létesített dr Lövy Józsefné nevére, míg az NCO elhatározta, hogy dr Lövyéket bejegyezteti a Tel Hay vaskönyvébe.

A BELVÁROSI IZR. NŐEGYLET rendkívüli közgyűlésén iktatta be dr. Havas Miksánét az elnöki székbe, előkelő közönség jelenlétében. Dr. Simonyi Simon, dr. Hevesi Simon vezető-főrabbi, Wirnhardt Ágoston, majd a Patronázs, az Iskolanővérek és különböző testvéregyesületek vezetői üdvözlötték Havas Miksánét, akinek munkájából bizonyára új működési területén is áldás fakad.

A TEMETŐLÁTOGATÓ KÖZÖNSÉG SZÍVES FIGYELMÉBE. A „MIKÉFE“ kertészképzőtelepe, amely árva és szegénysorsú gyermekeket képez ki a kertészeti pályára, a temetőben lévő virágárusító pavillonban a maga által termelt növényeket árusítja. Pártoljátok a MIKÉFE árváit!

Művészi
kivitelű **siremlékek**

Löwy-nél Budán

II., Fő-utca 79. Telefon: 1-515-81
Fióküzlet és telep III., Bécsi-ut

A régi zsidó temetővel szemben.
A trolleybusz indulási állomásától 2 percre

HÁZASSÁG

Kertész Klára, Kertész Dezső és neje leánya (Kecskemét) és dr. Falus Tibor, Feldmann Arnold és neje fia (Budapest) március 7-én a kecskeméti zsidó templomban házasságot kötöttek.

Diamantstein László (Cluj) eljegyezte magát Bród Katóval (Simleul Silvaniei).

AZ ÚJPESTI DR. VENETIANER LAJOS KÖR febr. 23-án este fényes ünnepek között ülte meg fennállásának negyvenedik évfordulóját.

HALÁLOZÁS. Schwarcz Samut, a budai hitközség ke-lenföld-lágymányosi templomkörzetének elnökét nagy részvétellel kísérték ki utolsó útjára. Dr. Kiss Arnold vezető-főrabbi méltatta érdemeit, dr. Beneschofszky Imre főrabbi a körzet nevében búcsúzott a halottól, akinek emléke örökké élni fog az új templomban. Utána dr. Kriszhaber Adolf, a budai hitközség elnöke adott kifejezést fájalmának, hogy miután Schwarcz Samu kinyithatta ennek a templomnak kapuját, ilyen hamar innen kísérik őt utolsó útjára. Dr. Gosztonyi Ármin, Vető Sándor hitk. előjáró, Becsey Antal kormányfőtanácsos búcsúztatták még, majd zsoltárának közben kivitték a koporsót a templomból, ráhelyezték a díszfurgonra és a menet megindult a rákoskeresztúri zsidó-temetőbe, ahol dr. Hevesi Simon pesti vezető-főrabbi mondott sírjánál gyászbeszédet.

Dr. Frank József fiumei főrabbi 69 éves korában február 2-án hirtelen elhunyt. 32 éven át tevékenykedett Fiumében, ahol hívei, úgyszintén az olasz hatóságok megbecsülték őt nemes, tiszta jelleme, mély vallásossága miatt. Hivatását komoly átérzéssel teljesítette, valósággal szentségnek tartotta azt. Az ifjúságban az újjáéledt Szentföld szeretetét terjesztette. Sajnos, nem teljesedhetett óhaja, hogy odautazva megtekinthesse azt. Óriási részvétet keltett halála az olaszországi zsidóságban, temetésén Fiume lakossága felekezeti különbség nélkül adta fájalmának kifejezését. A kondolálók közt volt Fiume püspöke és prefektusa is. Az ifjúság emléket állít neki a Szentföldön is.

WINDSOR HERCEGE LÁTOGATÁSA MEINLNÉL. Edward, a volt angol király, az enzesfeldi Rothschild-kastély lakója a közelmúltban Selby angol nagykövet kíséretében látogatást tett Meinl Gyula főkonzulnál, a világhíres Meinl-cég főnökénél. Az ő kalauzolásával tekintette meg a Meinl-cég bécsi gyártelepét, ahol több mint két órát töltött és a munkásokkal is hosszasan elbeszélgetett.

AZ IMIT február havi rendes ülésén dr. Szemere Samu elnöki megnyitójában kegyeletes szavakkal emlékezett meg a nemrég elhunyt dr. báró Kohner Adolfról. Prof. dr. Krausz Sámuel Sába királynőjének abesszin legendájáról tartott igen érdekes előadást. Mohácsi Jenő rámutatott azokra az érdemekre, amelyeket magyar zsidók szereztek fordításaik, kritikai méltatásaik, értelmezésük és színművészeti előadásaik által Az ember tragédiája körül. Végül Fenyő László néhány verset olvasott fel.

GYÁSZÜNNEPÉLY. A MIKÉFE vasárnap délután intézeti templomában kegyeletes ünnepélyen adózott elhunyt jótévői: Adler Gyula, Adler Lajos, Beer Henrik, Dános László, Kaszab Aladár, Popper Samu és dr. Stein Lipótné emlékének, elhalálzásuk évfordulója alkalmából.

A KISPESTI CHEVRA 40 ÉVE. Január 17-én ünnepelte a kispesti Chevra Kadisa fennállásának 40 éves fordulóját ünnepélyes díszközgyűlés keretében. Leleplezték a Chevra első elnökének, néhai Herskovits Samunak, valamint 40 év óta működő jelenlegi elnökének, Fischhof Henriknek arcképét. Haasz Ignác alelnök bevezető beszéde után Dallos Árpád titkár ismertette a 40 esztendő történetét. Breisach Miksa hitk. elnök beszéde után dr. Bände Zoltán főrabbi imája hangzott el. Dr. Fábrián Béla orsz. képviselő üdvözlő szavaiban az elhunyt Herskovits Samu és az élő Fischhof Henrik érdemeit méltatta.

Van szerencsénk ajánlani szatmármegyei főzdenkben prima kékszilvából főzött, a fehérgyarmati és budapesti orthodox rabbinatus bizonylatával ellátott, kitűnő minőségű **husvétii szilvapárlatunkat** melyet szabályszerűen lepecsetelt edényekben szállítunk.

Egyben közöljük igen tisztelt vevőinkkel, hogy **szesz- és élesztőgyárunk** a budapesti orth. rabbiság állandó felügyelete alatt áll és ellenőrzése mellett kötjük meg évenként az ünnepi eladási szerződéseket.

GSCHWINDT-féle Gyár R.-T.
Budapest, IX., Ipar-utca 15-21 * Telefon 1-350-03

Női-, férfi- és
gyermek-trikó

fehérnemű

dús választékban

Székely Jenő

Petőfi Sándor-utca 9
Váci-utca 7

SIRKÖVEK

PFEIFER ÉS HESZKY kőfaragóme-
sterek sírkőraktára
Budapest, VII., Károly király-út 3/c
Dob u. sarok Szombat és ünnepnap zárva Tel. 1-349-95
RENDKÍVÜLI OLCSÓ ÁRAKI

Felelős szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Vilmos császár-út 34
Hungária Hirlapnyomda R. T. Budapest. Felelős: Schmidek Géza

A KISPESTI HITKÖZSÉGI VÁLASZTÁSOK. Elnöknek Ungár Sándor, eddigi alelnököt választották meg. Az új elnök az elmúlt esztendőben elhalt fia, Ungár Endre emlékére *hitközségi könyvtárt létesített, mely több mint 3000 kötetet tartalmaz.* Alelnökké Herskovits József kormányfőtanácsost és Goldmann Simont választották. Pénztáros lett Gorócz Aladár, ügyész dr. Krausz Lajos, templomgondnokok: Weil Bernát, Nemes Gyula, Rosenberg Mihály és Klein Gyula, számvizsgálók: Barta László dr., Révész Miklos és Adler Béla, gazda: Herczeg Soma, előjárók: Biró László, Breisach Miksa, Fischhof Henrik, Gergely Nándor, Haasz Ignác, Klein Herman, Kováts József és Vas János.

A REMÉNY ZSIDÓ IFJÚSÁGI FOLYÓIRAT ünnepi száma, dr. Molnár Ernő szerkesztésében, gazdag tartalommal és szép képekkel jelent meg, XXIII. évfolyam. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, XIV., Ajtósi Dürersor 9. Mutatványszám díjtalan.

3467—1937. sz

1937. március 8.

Hirdetmény

a husvéti pászka (macesz) forgalombahozataláról

A pesti izr. hitközség előjárósága tudomására adja a Budapest székesfőváros IV—IX., valamint a X. és XIV. kerületek területén lakó híveknek, hogy pászka (macesz) szükségletük *foljó évi március 14. napjától (vasárnaptól) kezdve az összes elárusító helyen beszerezhető.* Központi elárusító hely: VII., Síp-utca 12 (II. udvar).

Az elárusítóhelyek, melyeknek címe a központban megkapható, naponként délelőtt 8-tól 1 óráig és délután 3 órától 7 óráig, szombat este 7 órától fél 10 óráig állnak nyitva a t. Vásárlóközönség rendelkezésére.

Fontos tudnivalóképpen jegyezzük itt meg azt, hogy a pénzügyi ellenőrzési jegyek az összes árudákban a macesz vásárlásánál beválthatók.

Végül nyomatékosan figyelmeztetjük a híveket arra is, hogy a hitközség területén kizárólag a pesti izr. hitközség előjárósága van feljogosítva a pászka gyártására és forgalombahozatalára, ennél fogva idegen helyről pászkát behozni tilos. Az ezen tilalom ellenére behozott pászka a közigazgatási hatóságok által el fog koboztatni, a tilalom ellen vétőkkel szemben pedig a kihágási büntető eljárás meg fog indítatni.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐJÁRÓSÁGA

F Ü R T H

lakástakarító- és féregirtó vállalat

Budapest, V., Csáky-utca 7. II. emelet

Telefon 1-244-55

Lelkiismeretes munka * Prima referenciák

Antikart r.t.

új helysége a Pilvax-közben van
(Városház-utca 14) * Telefon: 1-844-11

Veszünk és eladunk keleti és magyar perzsaszőnyegeket, antik butorokat, csillárokat, vitrintárgyakat

EZÜST

DISZMŰÁRU, EVŐESZÉHOZÓK GYÁRI ÁRÁBAN

SCHLEIFER

EZÜSTÁRUGYAR VII. KASINCZY-UTCA 10

TELEFON: I. 1-485-22

Abbáziában meleg tengeri gyógyfürdők a „Residenz“

penzióban mind a négy emeleten kaphatók. Idősebb uraknak és hölgyeknek, szívbajosoknak, asztmásoknak és elmeszesedésből eredő betegségeknek nagyon fontos, hogy a „Residenz“ nem fekszik magaslaton. Óriási előnye, hogy az összes előírt diéták pontosan betarthatók. Kitűnő konyha. A «Residenz»-ben minden kényelem és az összes modern komfort megtalálható, folyó meleg és hideg víz a szobákban. Lift, központi vízfűtés, 22 fokos meleg, tengerre néző, napos, loggiás és erkélyes szobák, kényelmes ágyakkal. A „Residenz“ egészen a tengerparton fekszik és nem a tengerparttal szemben. Első kategória. Feltűnő olcsó penzióárak. Bővebb információt nyújt reggel fél kilenctől este fél hétig (Diana-patika, Károly király-út 5). Minden levélre válaszolunk és prospektust küldünk.

Telefon: 1-316-19.

A Budapesti Aut. Orth. Izr. Hitközség felügyelete alatt termelt

husvétii orthodox kóser palacktej és tejtermékek

kaphatók és megrendelhetők összes fiókjainál és az orthodox izr. fűszerkereskedőknél

Budapesti Központi Általános Tejcsarnok Részvénytársaság
VII., Rottenbiller-utca 31

Hangszerek, zongorák

1000 letrá is
legolcsóbban

Reményiné

Budapest, VI. kerület, Király-utca 58

Pension Stern Abbazia

Modern, szigoruan rituális ház.
Folyó hideg- és melegviz, kilátás a
tengerre. Pensió 25 lirától kezdve.
Telefon 684. Kivánatra prospektus

Hajszálak végleges kiirtása villannyal.

Szépségápolás. Szemölcsirtás. Quarz
Pollák Sarolta kozmetikai intézete
Andrássy-ut 32. I.

Cégon specialitással: (hánkezelésre)

„Miracle“ szőrtelenítő-
eszer vagy „Miracle“ sző-
kítőkenőcs

„Miracle“ krém, szappan,
pouder, rouge, a kozme-
tika vivmánya

(Kérjen
prospektust) Tanítvány kiképzés.

Kendi Antal

lakásberendező
ipar

Semmelweis utca 7

Külön javító és bőrfestő műhely

Jól és olcsón
öltözködhettek

ha ruháit

Gross Lipót

szegényi kasszistái

BUDAPEST

VI, Vilmos császár-ut 17
I. 14. * Telefon: 1-112-18

Sel Peszach cukor

az orthodox hecserre reflektáló hithű hazai zsidóság
részére

ez évben is

Központi Irodánk irányítása mellett készült. *Et v'el*
ragasztott

1937. évi dátummal

jelzett vignetták tanúsítják.

A cukor gyártása ez évben is a *Selypi Cukorgyár Rt.*-
nál (Budapest, V., Zrínyi-utca 14) történt, Silberstein
Dávid váci forábbi vallási főfelügyelete alatt.

Központi bizottságunk Rabbicollegiumának vallási dön-
tése szerint: az orthodox hívők csak olyan kereskedőknél
szerezhetik be SEL PESZACH-CUKOR szükségletüket,
akik üzletükben kizárólag ezen központi felügyelet alatt
készült cukrot árúsítanak, nehogy az esetleges elcseserelésből
vagy összekeveredésből vallási tilalomszegések keletkez-
hessenek.

Budapest, 1937. évi március havában.

A magyarországi autonóm orthodox izraelita hitfelekezet

Központi Irodája,
(Budapest, VI., Eötvös-u. 19.)

BORPINCE

Ajánlom kitünő hegyaljai,
verpeléti, pecsenye és
asztali fehér, vörös *שם פסח*
boraimat legolcsóbb árban,
kicsinyben és nagyban

Orla.

כשר

LÁZÁR MÁRKUS

Klauzál-tér 16 * Tel. 1-405-54

Megrendeléseket házhoz szállítok

Most jelent meg! Ujdonság!

Legendás Hagada

új magyar fordítással, bőséges magyarázatokkal,
a micraimi kivonulás történetével, a szájhagyomány
és midrasi legenda-irodalom nyomán írta:

ÁBRAHÁM MÁRTON

Nagy albumalak, 33 művészi illusztráció.

Aranyozott diszkötésben ára . . . . P 4.80

Az összeg előzetes beküldése esetén portómentesen
szállítja: **Abrahám-nyomda, Kecskemét.**